

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం,
బకింగ్ హింసేటు విజయవాడ.

ప్రచురణ నెం. 178.

ప్రథమ ముద్రణ

ఆగస్టు 1956.

వెల : 0-8-0

స్వతంత్ర ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్,
విజయవాడ-2

‘ గి త్త ల బే రం ’

1955 నవంబరులో మద్రాసులో జరిగిన ఆంధ్రవిద్యాధి విజ్ఞాన వారోత్సవాల్లో విద్యాధులు దాదాపు పది నాటికల దాకా ఆడారు. అందులో ఈ “గిత్తలబేరం” నాటిక మనరాసు న్యాయకళాశాల విద్యాధులచే ప్రదర్శింపబడి ప్రథమ బహుమతి పొందినది.

పోత్రాలు :

వయసు :

నటవర్గం :

కేశవయ్య

42

కె. బి. శంకరరావు, బి.ఎ.,

నీరయ్య

45

కొసరాజు భానుప్రసాద్, ఎం.ఏ.,

జగన్నాథం

25

జి. వి. సంజీవి, బి.ఏ.,

మాధవరావు

20

రాజ్. ఎం. వి. సాగర్,

బి.యస్.సి.,

(భద్రయ్య)

45

ఎ. విశ్వేశ్వరరావు, బి.ఏ.,

(దళారి దానయ్య)

35

ఎ. హెచ్.వి. సుబ్బారావు, బి.ఏ.,

దర్శకత్వం :

{ శ్రీ

వేదాంతం చిదానందం,

,, ఎస్. ఎల్. పెరుమాళ్ళు.

[అపూరు చాల పెద్దది. చిన్న బస్తీలా వుంటుంది. ఊరి మధ్యభాగంలో తల్లి కొట్టు ఒకటి వుంది. కొట్టుముందు పొడుగాటి యెత్తయిన బల్ల. దానిమీద రంగులు కలిపిన నీళ్ళతో నింపిన సీసాలు వరుసగా పెట్టివున్నాయి. ప్రక్కగా చిన్న నీళ్ళ తొట్లో సోడా సీసాలు. ఎదురుగా తమలవాకుల పళ్ళెం. పళ్ళెంచుట్టూ సుగంధ ద్రవ్యాల చిన్న చిన్న సీసాలూ, భరిణలూనూ. అరటి గెలా, వక్క పొట్లూ దండలూ వ్రేలాడు తున్నాయి. కొట్టుదగ్గరకు వచ్చినవాళ్ళు కూర్చోచానిక రెండు కుర్చీలూ, ఒక బెంచీకూడా వుంది. తెర లేచింది.]

(మాధవరావు కొట్లోకూర్చొని ఏదో పుస్తకం తిరగ వేస్తూ కూసిరాగాలు తీస్తున్నాడు. వయసు యిరవై. నూనూగు మీసాలు. చిన్నక్రాపు. పుల్వస్త. పైజామా.)

ఇంతలో మాధవరావు తండ్రి కేశవయ్య వచ్చాడు. వయసు 42. ధోవతి, బనియన్, భుజాన తుంగు. సంస్కారం లేని క్రాపు. బొద్దుగా వున్నాడు.]

కేశవయ్య : అ రే, మాధవా !

మాధవరావు : ఆఁ, (పుస్తకం మూస్తూ, తండ్రిపైపు చూస్తాడు.)

కేశ : ఎవరో యిద్దరు భోజనానికి వస్తారని చెప్పావటగా, మీ అమ్మతో. ఎవర్రా వాళ్ళు ?

మాధ : ఆఁ, ఎవరో బాటసార్లు.

కేశ : బాటసార్లు !

మాధ : అవును నాన్నా ! దాదాపు ఒంటిగంట కావచ్చింది అందులో వేసవికాలం. మన పూర్వో చూడ్డామా హోటల్ లేదు. పాపం వాళ్ళగతి ఏంకావాలి. అందుకని..

కేశ : అందుకని నీ యింటిక భోజనానికి పిలిచాను! తను దూర కంఠలేదు మెడ కొక డోలట.

మాధ : అది కాదు నాన్నా !

కేశ : ఏది కాదు. అసలు నీకేమన్నా మెదడుందా? ఎక్కడ తెచ్చిపెడతావురా, భోజనాలు. దా రేపోయేవాళ్ళందర్నీ పిలిచి ?

మాధ : అందర్నీ యెందుకు పిలుస్తాను.

కేశ : కాకపోతే యేమిటిదంతా. ఇంకా నే నవ్వో చుట్టూ లనుకున్నా.

మాధ : చుట్టూల్ని ఒకరు పిలవడం యెందుకు ? పూర్వో సస్తారు, ఇంట్లో తిని యింటివాసాలు లెక్కపెట్టడానికి.

కేశ : ఊ, వీళ్ళు మెచ్చి మేకళ్ళోలు కప్పతారు.

మాధ : అదేమోకాని, వంకలు పెట్టరు. మర్యాద లెక్కువైందని గొణగరు. ఊరూరా చాటరు. ఉన్నదేదో వేళకు పెట్టినందుకు కనీసం సంకోషిస్తారు.

కేశ : చాలు. అంతట ఆపు నీ వుపన్యాసం. వింటు ఎవరైనా నవ్వుతారు.

మాధ : సరే, మీకు అంత కష్టంగావుంటే వాళ్ళను వెళ్ళి పొమ్మంటాను. (బయటికి బయలుదేరాడు.)

కేశ : ఒరేయ్, మాధవరావు (ఆగుతాడు) ఆ తెలివి మొదటే వుండాలి. ముందు ఆశపెట్టి, తర్వాత లేదనడమా! ఇట్లాంటి తెలివితక్కువ సనులెన్నడూ చెయ్యకు. ఇంతకీ వాళ్లెక్కడ? మాధ : చెరువులో స్నానం చేస్తున్నారు.

కేశ : అటునుంచి అటు మన యింటికి సోరుగదా !

మాధ : లేదు. ఇక్కడికే రమ్మన్నాను. - (వింగులోకి చూస్తూ) అరుగో, నస్తున్నారు. (వారిని ఆహ్వానించుతూ) రండి, దయచేయండి. (తండ్రిని చూపుతూ) వీరు మానాన్న గారు.

[వీరయ్య, జగన్నాథం లోనికి ప్రవేశించారు. వీరయ్య వయస్సు 45, చామనచాయ. గడ్డం మాసింది. బుర్రమీసాలు. నెరసీ నెరయని తలు. గోవతి, ఆఫారం, ఉత్తరీయం. చేతిలో కర్ర. కాళ్ళకు చెప్పులు. చంకలో బొక్కిశా.

జగన్నాథం వయస్సు 25. క్రాపు. చిన్న మీసం. గోవతి ధరించాడు. హాఫ్ వర్క్. భుజాన టవల్. కాళ్ళకు చెప్పులు.]

జగన్నాథం : } నమస్కారమండి.
వీరయ్య : }

కేశ : నమస్కారం. నమస్కారం.

వీర : తమ నామధేయం.

కేశ : కేశవయ్య అంటారు లెండి. (కుమారునితో) ఒరే, అబ్బాయ్! (బెంచీ చూపుతూ) బల్ల తుడవరా, కూర్చుంటారు.

జగ : ఫర్వాలేదు లెండి.

[మాధవరావు గోనెపట్టాలో బల్లతుడవగా నాగు కూర్చుంటాడు. వీరయ్య బొక్కిశా బల్లమీద పెట్టాడు.]

కేశ : అబ్బాయ్ మాధవా! నువ్వింటికెళ్ళి...

మాధ : సరే నాన్నా ! అదంతా నేను చూస్తానుగా.
(బయలుదేరాడు)

వీర : (యువకుడు వెళుతున్నవైపు చూస్తూ) నాయనా !

(మాధవరావు ఆగి వీరయ్యవైపు చూస్తాడు) (ప్రశ్న) కంగా మమ్మల్ని గురించి నువ్వు...

కేశ : దానిదేంటిలండి. (మాధవరావు నవ్వుతూ పట్టిండు)

వీర : తమకు పిల్లలెంతమందండి, కేశనయ్యగారూ ?

కేశ : వీ డొక్కడేనండి.

వీర : పనికిరాని చెత్త నూరుమంది వుండెందుకు? ఇట్లాంటి పుత్రులన్నం ఒక్కడున్నా చాలు. ఎంత నిదానం. ఎంత వినయం. ఎంత విధేయత. ఎంత భూతదయ ! (జగన్నాథం వైపుతిరిగి) ఏరా జగన్నాథం.

జగ : చెప్పాలా? ఎంత జాలిహృదయం కానిది, దా రేపొద్దో వాళ్ళను భోజనానికి పిలుస్తాడూ !

కేశ : అది తెలుదటినుంచి మా కొంపలో ప్రతివాడినీ ఉన్న అలవాటేలండి.

వీర : తెలుస్తానే వుందిగా. చెప్తునుబట్టే కాదు. ఏమంటారు ?

కేశ : (నవ్వుతూ) ఏదోలండి. ఆ... ఇంతకూ తమ పేరే మిటో శేలవిచ్చారుగారు.

జగ : వీరి పేరు వీరయ్యగారు, నా పేరు జగన్నాథం.

వీర: ఆ, మరచాను, శమ యింటిపేరు ?

కేశ: వియ్యాలవాడు.

వీర: (నవ్వి) అట్లాగా, అయితే మీకు మాకు భావా భావ మరదులనగన. సూ యింటిపేరు కయ్యాలవాడులెండి.

కేశ: ఏమిటి ! చెప్పారుగాదు. కయ్యాల కనకయ్యగారు స్వయంగా సూ మేనమాను. ఆయనగారి కుమార్తెను సూ యింట్లోనే యిచ్చింది.

వీర: ఏమిటి ! (జగన్నాథంపైను తిరిగి అతనితో) ఓహోహోహో, కనకయ్యగారిని నువ్వరగవుగాని జగన్నాథం, నాపైన నా చెయ్యెత్తు మనిషి. ఆయన పేరు చెప్పితే, యీ చుట్టుపట్ట పదీ పన్నెండుశ్శలో పసిపిల్ల, సామంతాగేదికాదు, ఆయన మీనం ఏం మీనం ! నిమ్మ కాాయ నిలిపితే అట్లా నిలబడాలిసందే. ఇట్లా వంగేదా !

జగ: (ఆశ్చర్యంగా) అమ్మబాబోయ్ !

వీర: అంతేకాదు. ఆయనండగా, పొరుగురివాడు ఆ వూరి నడిబొడ్డున్న చెప్పలు తోడుకుని, గొడుగువేసుకుని నడవ చాచి పీలుగదా ? చచ్చినట్లు వూరి యివతల గొడుగు చంకలోపట్టి, చెప్పలు చేతపుచ్చుకుని మళ్ళీ వూరిఅవ తల తోడుకోవలసిందే.

జగ: ఆ !

వీర: ఆ ఏమిటా ఆ. కలెక్టరంతటివాడు వూరిబయట గుర్రాన్ని దిగి వూళ్ళో అడుగుపెట్టేవాడు.

కేశ: ఏమైతే ఏం లాభంలెండి. ఆయనతోనే అదంతా పోయింది. ఆయన్ని అట్లా తీసుకెళ్ళారు. ఇట్లా అప్పులవా

యోచ్చి వున్నదంతా కట్టుకుపోయారు. ఆయన బే కాదు.
మా ఆస్తి పోయిందికూడా అప్పుడే.

జగ : అదేవిటి ! మీ దెందుకు పోవాలి ?

కేశ : వేరే ఏంలేదు. మా నాయన కనకయ్యగారిమాట
కాదనలేక అడ్డంపుండి అప్పు యిప్పించాడు...

వీర : సరి సరి అర్థమైందిలేండి. చెప్పనక్కర్లే. అయినా
వెధవ ఆస్తి దానిదేవిటి. ఇవ్వాలే పోతే రేపు నస్తుంది.
నిజంగా కనకయ్యగారికుమార్తె మీకు భార్యకానడం...

కేశ : అబ్బేబ్బే. నాకు కాదండి ఆమె నిచ్చింది. మా పెద
తండ్రి కొడుక్కి.

వీర : మీ క్కాదూ ?

జగ : ఎవరికై తేనే, వారి కుటుంబంలోనేగా యిచ్చింది.

వీర : అంతే మరి.

కేశ : అదేదో అయిపోయింది. దానికేంగాని యింతకీ
తమరు వచ్చిన పని ?

జగ : ఆ మరేంలేదు. గి త్త బేరానికిలేండి.

వీర : మావాడిదగ్గర భేషైన గి త్త ఒకటయింది. దాని జతక
యింకొకటి కావాలిసి.

జగ : నాకే కాదు; మా బావకీ కావాలి ఒక గి త్త.

వీర : (మందలింపుగా) జగన్నాథం — కేశవయ్యగారూ !
మన వూళ్లో మంచి కుర్రవాళ్ళు—అంటే ఈ సంవత్సరం
పెళ్ళి కావలసినవాళ్ళు—వున్నారా ?

కేశ : కుర్రవాళ్ళకేం, కానలసినంతమంది.

[దళారి దానయ్య వస్తాడు. పయస్సు పిన్. గింజాలు కొరిమింగం చేతిలో సన్నటికర, హాఫ్మట్, టర్నిటవల్, పైకిల్కట్ట కట్టాడు]

దళారి : సోడా కొట్టు, మావా !

కేశ : (సోడాకొట్టి అతనికి యిస్తు) అ రే బాబూ! గొడ్డెబేరం నీకు బాగా పోతును. (జగన్నాథాన్ని చూపుతూ) ఈ అబ్బాయికి ఒకగిత్తి కావాలంటూ.

దళారి : గిత్తిలకేం కరవు. (జగన్నాథంకో) ఏమాత్రం ధర పెరితాపయ్యా ?

జగ : అసలు వస్తువు సచ్చాభిగాని ధర దేవిది.

వీర : అదేమంట. పంజికోట్టి రొట్టె. ఏమంటారు కేశ సయ్యగారూ ?

కేశ : కాదుమరి. దాన్నిబట్టి దేహించినా.

వీర : అదేమరి. మీరు చెప్పినవాళ్ళి రోడ్లు ముట్టి వున్నా ?

కేశ : కుర్రవాళ్ళిసంగతం. మీరు భరామం చాలిగాని యాభైవేలునుంచి పదివేలుదాకా పలుకుతున్నారు. అంతకు లోపపక్షే యీహాళ్ళో మాట్లాడగూడదు. అసలు మీరు దేహిరకం కావాలో.

దళారి : (సోడాకాయ తిందపట్టి జగన్నాథంకో) ధరమాట సరేగాని, నీక్కావాల్సిన సైజీమిటో చెప్పు ముందు.

జగ : నాకా...

వీర : అ-నే, వుండరా.

జగ : ఉండు బావా ! నీ బేరం ఇప్పుడు తెగేదా, పచ్చేదా.
 నీ కూతురుకు మగడు యీయేడు కాకపోతే ముందుకు
 దొరుకుతాడు. ఇబ్బంది లేదు. నాకు నాలుగు రోజుల్లో
 గి త్త దొరక్కపోయిందంటే యింకేమైనా వుందా ! న్యస
 సాయం నాశనమైపోదూ ! (దళారిగో) ఇదుగోసయ్యో!
 ఖచ్చితంగా మూడు మూళ్లుండాలి గి త్త.

[మాధవరావు వచ్చాడు]

దళా : అయితే వుందిలే ఒకటిక్కడ.

జగ : ఎత్తువుండగానే సరికాదు. గి త్తపుటక ?

దళా : పుటకా ! చేసిన నంది. చూచినా అట్టా వుండాలి.

జగ : అయితే పద. (నీరయ్యగో) రా బావా!

వీర : నీవు పోయి చూచి రారా. నచ్చితే తరువాత మాట్లాడ
 దాం.

జగ : ఒంటరిగా పోనా. మాధవరావును తీసుకెళ్తా.

కేశ : ఏడా ! గి త్తలబేరానికి ! ఊడతీసుకున్న దూడను కట్టి
 వెయ్యడం చేతగాదుగాని.

జగ : ఏదో జతగా పోయి వస్తాం. రావోయ్ మాధవరావ్.

కేశ : సరే, పోరా. (మాధవరావు రెండడుగులు వేస్తాడు.)
 అబ్బాయ్ దూరంగావుండి చూడు, గి త్త కాలికందకు
 వెళ్ళకు, తన్నేను.

జగ : (నవ్వుతూ) గుడ్డిదైతే బెదరి తన్నుతుందిగాని, మంచి
 గి త్తలు తన్నవులెండి.

దళా : గుడ్డిదీ కాదు సడ్డిదీ కాదు. నడవండయ్యా !

(జగన్నాథం, మాధవరావు సవ్యతూ బయలుదేరి
దళారిని అనుసరించారు)

కేశ : ఇదుగో, వీరయ్యగారు ! మావాళ్ళ కుర్రవా డొక
డున్నాడు చూస్తారా ? ఎఫ్. ఏ. చదువుకున్నాడు.

వీర : కట్నం ఎంతలో వుంది ?

కేశ : ఇరవై వేలకు పైమాట. అంతకు తక్కువైతే ఆ గడప
తోక్కసక్కర్లా.

వీర : అంతదూరం మనం తూగ లేంటండి. పదివేలు. తప్పితే
పన్నెండు, ఆపైస లాభంలేదు.

కేశ : పది పన్నెండులోనా. (ఆలోచించి) ఆఁ. ఉన్నా డొకడు.
మంచిదే సంబంధం. కుదిరితే.

వీర : ఆ స్త్రీ ఏమైనా...

కేశ : ఆఁ, సుత్నేత్రంలాంటి యెకరంన్నర మాగాణి వుంది.
ఈ సంవత్సరం ఆంధ్రా మెట్రిక్ కు కూర్చున్నాడు.
పాసయ్యాడో లేదో మరి. అవుతాడులెండి.

వీర : కుర్రవా డెట్లా వుంటాడు ? మన అమ్మాయి వుంది
కొత్తమావారూ, (లేచి నిలబడి) నన్ను చూస్తున్నారుగా.
బడ్డూ పొడుగూ కాస్త కూస్తకేమొచ్చే, నాలంత
కొత్తమానూ అనుకోండి.

కేశ : (చప్పరించి) అయితే వాడు లాభంలేదులెండి.

కేశ : అది సరేగాని, మీ అమ్మాయికి డొక్కశుద్ధి యేమైనా
వుందా ?

వీర : అదేవిటండోయ్, యస్. యస్. యల్. సి. చదువుతూ
పరీక్షకు మూడు నెలలు ముందు రజస్వలైందీ...

కేశ : అయితే చదువు మాన్పించాగా, కొంపతీసి !

వీర : ఏం చేస్తాం చెప్పండి. మన కొంపల్లో రచనస్వల్ప నాక
ఆడపిల్లను బడికి పంపడమంటే, స్మారిక నిష్పంతుడోదా!

కేశ : అరరెరె ఆ మూడుమాసాలు కూడా అది బరక్కుండా
వున్నట్లయితే...

వీర : షష్ఠున పాసయ్యేదనుకొండి.

కేశ : అట్లాంటప్పుడు మీరు ధైర్యంచేసి చదివించినాపోయేది.

వీర : చదివించేవాణ్ణే, లాభం? ఎంతచదివించినా యిచ్చే
కట్నం యివ్వక తప్పదు. పైన బాగా చదువుకున్న పిల్లకి
మొగుడు దొరకడం మరీ కష్టంగా వుంది. ఏమంటారు?

కేశ : అది నిజమేననుకొండి కాని....

వీర : ఈ వూళ్ళో యిక లాభంలేదంటారా?

కేశ : మీరు చెప్పిన లెఖ్కప్రకారం, యేటవతల తాటాకుల
పాలెంలో ఒక మంచి సంబంధం వుందండి.

వీర : (ఆలోచించి) ఏది, సుబ్బయ్యగారి కొడుకు సంగతా?

కేశ : ఆఁ ఆఁ, కుర్రవాడు దిట్టంగా వుంటాడే గిత్తలాగా.

వీర : వున్నాడు ఉండటానికి, ముక్కా మొఖం లేకుండా.
మా అమ్మాయి యెంత ఎరుపో వాడంత నలుపు. మాట
కాకి వన్నె.

కేశ : అట్టే చూస్తే ఈ చుట్టుపట్ల వూళ్ళెన్నీ తిరగేసినట్లుంది.

వీర : అహఁ. నెనక ఆడపిల్లకి మొగుడు దొరికేసరికి యేడు
చెప్పల జోళ్ళు తెగేవట. ఇప్పటికి నాకు యేడు వందలు
ఖర్చయినై. ఇంకా యెన్ని వందలు కానాలో మరి.

కేశ : ఆ కాళిమే మూరిపోయింది లెండి.

వీర : కాళిం కాదు మూరింది, బుద్ధులు. మొన్న మల్లారం
సిద్ధి తే అక్కడా ఒక సంబంధం తగిలింది.

కేశ : ఆఁ, ఆఁ.

వీర : వాళ్ళ 'కోవ' అంత మంచిదికాదు లెండి. దరిద్రపు
కోవ. ఆడవాళ్ళు పొలుం చితారు.

కేశ : ఆఁ ! ఇక మీరు యినన్నీ పెట్టుకుంటే అమ్మాయి
పెళ్ళిచేసినట్టి. వాళ్ళపని వాళ్ళు చేసుకున్నా తప్పేనా ?
మన పిల్లలు పళ్ళటంగా నాటకాలకీ, సినిమాలకీ, బజా
రుకీ, బట్టల కొట్లకీ.

వీర : చివరికి పుటనంచి దానికీ లోబడ్డా. కాని, వాళ్ళూ
యిరవేలు అడిగాను.

కేశ : ఈ కోట్లాది ఒక మనిషి హోదాను నిర్ణయించేది
డబ్బుగాని కోనగాదు. అవునా ?

వీర : కాదనడానికి ఎవడితరం !

కేశ : అందునల్ల, మీ గొంతెమ్మ కోరికలన్నీ తీరాలంటే
కష్టం బానగానూ ! అయినా మా ఊళ్ళో యింకో బేరం
వుంది. కుదిరితే అది కుదరాలి మీకు.

వీర : అది యెట్లాంటిది ?

కేశ : కుర్రవాడి తండ్రి చాలా పలుకుబడిగల మనిషి. మా
వూరి పంచాయితీబోర్డు ప్రెసిడెంటు. ఆయన బల్లయెక్కి
పుపన్యాసం మొదలుపెట్టాడంటే బల్ల పగిలిపోవలసిందే.
అట్లాంటే మనిషి, ఆ స్త్రీసంగతి వేరే చెప్పనక్కర్లేదుగా.

వీర : మరీ, అంత గొప్పవాళ్ళయితే మనకు అందుతారా అబ్బా.

కేశ : నిజానికి అంతేగాని ఒక్క విషయం వుంది. ఆయన కట్నాలు తీసుకోవటం తప్పని వాడిస్తావుంటాడు మరి.

వీర : (ప్రాణం లేచివచ్చి) అయితే కేశవయ్యగారు ! తప్పకుండా యీ సంబంధం ఆలోచించండి. మీ మేలు మరచిపోను.

[జగన్నాథం వచ్చాడు]

కేశ : కనుక్కుందాం.

జగ : ఏమిటండోయ్, కనుక్కునేది ?

వీర : ఇక్కడొక మంచి సంబంధం వుందిరా. మన హోదాకు తగింది.

జగ : హోదాల సంగతి తరవాత. అసలు పిల్లవాడెట్లాంటివాడో.

కేశ : కుర్రవాడికేం. ఉంటాడుగాని సుమారుగా, ఒక కన్ను కొద్దిగా మెల్ల.

జగ : అయ్యిందీ ! విన్నావా బావా ?

వీర : దానిదేమిటిలే. తతిమ్మా విషయాలన్నీ చాల గొగువై. మీ కెందుకు మీరు కనుక్కొండి కేశవయ్యగారూ !

జగ : (వ్యంగ్యంగా) సరే, కనుక్కొండి.

కేశ : ఇంతకీ, నీ గీత బేరం యేమైంది ?

జగ : కుదిరింది.

వీర : ధరెంత ?

జగ : ధగ పని అటో యిటో; నా గిత్త జతకి సరిగ్గా సరిపోతుందనుకున్నా. కొన్నాను. రెండూ అన్నదమ్ముల్లా వుంటాయి.

వీర : అంత మంచి గిత్త యింత తొందర్లో యెట్లా దొరికిందిరా ?

జగ : పశువుగదూ ! ఉన్నవాడి దొడ్లో పుట్టినా, లేనివాడి దొడ్లో పుట్టినా దానికి ఒకటే విలువ.

కేశ : అంటే ?

జగ : అంటే - రెండు కాళ్ళు ఒంతువు బేరం వేరుగా. అది పుట్టిన దొడ్డిని పట్టి దాని విలువ వుంటుంది.

వీర : (కోపంగా) నోటికి వచ్చినట్లు మాట్లాడకు. దానికి దీనికి సంబంధం యేమిటంట.

జగ : అవున్నే దానికి నాలుగు కాళ్ళుంటాయి. దీనికి రెండే. దాన్ని బేరం చేసేటప్పుడు అసలు వస్తువు మంచిదో కాదో చూచుకుంటాం. కాని దీని సంగతి వేరు. వస్తువు మంచిది కానీ కాకపోనీ, మనకు పనికిరానీ రాకపోనీ, దాని వెనుక వున్న హంగామానుబట్టి బేరంచెయ్యాలి. రై తే గావా !

వీర : (విసుగ్గా) వింటున్నారగా కేశవయ్యగారూ, మావాడి మాటలు !

కేశ : ఏదో కుర్రతనం.

జగ : అంతేలేండి, బలేపదం.

వీర : కాకపోతే నీకేం తెలుసురా, సంసారం అన్నాక వుండే కష్టసుఖాలు. నిన్న గాక మొన్న కళ్లు తెరచావ్. కేశవయ్య గారూ మీరు మాట్లాడండి.

కేశ : తొందర పడకండి.

[భద్రయ్య ప్రవేశించాడు. నున్నగా దువ్విస తల. చిన్నబొజ్జ. ఖద్దరు పంచ. లాల్చీ. బిళ్ళమడత విప్పని శ్రుతిరీయం. చేతిలో పొన్నకర్ర. కాళ్ళకు కాన్పూరుచెప్పలు]

భద్ర : (వస్తూనే) కేశవయ్యా.

కేశ : (అటుచూచి) ఒహో భద్రయ్యగారా దయచేయండి, దయచేయండి. (కుర్చీ నూసెనుతూ) మీకునిండా నూగేల్లాయుష్షు. మీ మాట అనుకుంటున్నాం.

భద్ర : (కూర్చుంటూ) అట్లాగా వీరెవరి?

కేశ : వీరిని... (జగన్నాథంనంక చూస్తాడు)

జగ : శనివారప్పేట.

కేశ : మీ... సంబంధం అందుకోవాలని వచ్చాను.

భద్ర : అలాగా! అయితే వీర్ని మన యింటికి తీసుకరాక యిక్కడ వుంచావెందుకు? (వీరయ్యతో) నీశదాం పదండి.

వీర : చిత్తం చిత్తం. వెళ్లొచ్చులెండి.

భద్ర : అదేం మాట, లేవండి ముందు. కేశవయ్యా ఒక అరకట్ట ఆకులు ఇలాతే. వక్కలుకూడా.

కేశ : అట్లాగే. (ఆకులూ, వక్కలూ కడుతూ వుంటాడు)

భద్ర : కేశవయ్య మా విషయమంతా తమతో చెప్పే వుంటాడు.

జగ : తమర్ని గురించి చెప్పాలటలెండి! (సింధికి పైకీ చూచి) కనపడటంలా!

వీర : ఏమిటి కనుపడలేదు నీ ముయోముందిఅంటి.

జగ : ఆపాదమంత్రం గొప్పశాసం పుట్టిమనుషుల నలుల
జావా ! అట్లా అంటావా?

భద్ర : (నవ్వి) మొత్తానికి కుర్రవాడు అసాధ్యుడే.

వీర : ఎంత ముహం నాకినూటలు కేంగాని, తమకు సంతాపం
ఎంతమంది!

కేశ : ఇద్దరు. కొనసకం కుమారుడూనూ.

జగ : అదృష్టమంటులకు యెప్పుడూ అంతే. న్యాయంగా
వంశాన్ని పుద్ధరించడానికి కుమారుడు ఒకడు చాలునను
కొండి.

భద్ర : కుమార్తె ఎందుకంటావ్. నీ భావం అర్థమైందిగాని
నాకా బాధలేదు.

జగ : ఎందువల్ల సంటావ?

భద్ర : అంటే మీకు నా విషయం సరిగ్గా తెలియదన్న
మాట. నేను యీ కట్నాలు యిచ్చే ఆచారానికి వ్యతి
రేకిని.

జగ : తీసుకునే ఆచారానికొ.

భద్ర : రెండింటికీ వ్యతిరేకినే. బద్ధవ్యతి రేకిని. దీనిమీద
పత్రికల్లో ఫూజైన వ్యాసాలుకూడా రాశాను.

కేశ : (ఆకులపోస్టు భద్రయ్యకు అందించుతూ) నేనా మాట
ముందే చెప్పాను లెండి.

వీర : (భద్రయ్యతో) అబ్బాయి వయస్సు ఎంతండి ?

భద్ర : ఆ ఎంత. ఇరవై రెండో సంవత్సరం. అమ్మాయికి
సదిపేజ్లో సంవత్సరం. కాని చూడడానికి పదునాలు

కేశ : తొందర పడకండి... కేశవయ్యకు తెలుసుగా.

కేశ : అమ్మాయి సంగతా. ఇప్పుడుగాదు, ఇంకా పది యేళ్లు తరవాత చూచినా, ఆ పిల్ల అట్లాగే వుంటంది.

భద్ర : (నవ్వుతూ వీరయ్యతో) సరే, ఇదంతా యెందుకు, మీరే చూస్తారుగా. పదండి నెళదాం ఇంటికి.

కేశ : అబ్బే, భద్రయ్యగారూ! వీరికి కావలసింది అమ్మాయి కాదు. వీరి అమ్మాయిని తమ అబ్బాయికి ఇవ్వటానికే వచ్చారు.

వీర : (గుటకలు మింగుతూ) అవునండి.

భద్ర : (తెల్లపోయి) అబ్బాయి విషయం అయితే కొంచెం ఆలోచించాలిలెండి.

వీర : తమరు వరకట్నం వుచ్చుకోక పోయినా, మేము యివ్వ తలచుకున్నదేదో అమ్మాయికి యిచ్చుకుంటాం. మరో పిదగా అనుకోకండి.

కేశ : బాగానేవుంది. మీరు యెట్లాగూ పదివేలు వరకట్నం యివ్వదలచారు. అదే యిప్పుడు అమ్మాయికి పసుపు కుంకుమ కింద యిస్తారు. తప్పేముంది.

భద్ర : అదికాదయ్యా!...

జగ : (వ్యంగ్య ధోరణిలో) పల్లికులో అల్లుడికి కట్నం చదివించకుండా ఆ మొత్తం తమ చేతిలోపావ్యమన్నా అభ్యంతరంలేదు. (వీరయ్యవైపు తిరిగి) ఏం, బావా!

వీర : వారి చిత్తం యెలావుంటే అలా.

భద్ర : ఈ భద్రయ్య అలాంటి దొంగకూళ్లు కుడిచే గొప్పతు కాదండోయ్.

కేశ : ఇందులో సంగీతమును చేయుచుంటాడె.

భద్ర : కాకపోతే మేమిటి ?

జగ : ఇదొక సమయము. నీవు కట్టుం అసలునీకే పట్టెదా,
అందు అసలునీకే పట్టెదా.

కేశ : చూ, అందును యెట్లా అంటాం.

భద్ర : అది కాదు నీవుచూ ! మనం యెట్లాగూ కట్టుం
తీసుకొని. అలాంటివి మనం పట్టుకొని పట్టు ముందుకు ?
కేశ : అది అలాగే నుండి పట్టుకుంటామా ? నీ వస్తా.

[భద్రయ్య కఠినంగా]

కేశ : భద్రయ్యగారూ !

భద్ర : (ఆగ్రహంతో) నీవుచూచు చూచి జీవితమును ముగిస్తా
అలాంటివి మనం పట్టుకొని పట్టు ముందుకు.

కేశ : నీ, నీవుగంట. (అలాంటివి పట్టుకోమోడు)

[వీరయ్య ప్రవేశించి భద్రయ్యవద్ద నిలచి మాట్లాడు.]

జగ : కేశయ్యగారూ సోడా ఒకటి కొట్టండి.

[కేశయ్య సోడాకొట్టి జగన్నాథానికి అందించాడు.
మాధవరావు వచ్చాడు. జగన్నాథం వీరయ్యవద్దకు వచ్చి
సోడా తాగుతున్నా అందించాడు. వీరయ్య అట్లాగే సోడా
తాగుచు.]

మాధ : భద్రయ్యగారు మన కొట్టుదగ్గరకు వచ్చాడా ?

కేశ : అవును. ఏం ?

మాధ : ఎందుకోగాని నన్ను చూచి అదోవిధంగా నవ్వాడు.

కేశ : ఏం నవ్విస్తే.

మాధ : ఆ సప్రకు ఏదో అర్థముంది.

జగ : పెద్దవాళ్ళు అర్థంలేకుండా సప్రతారామరి! ఒకవేళ
వాళ్ళ అమ్మాయిని నీకు యివ్వడలచి నవ్వాడేమో.

కేశ : ఆయన కూతుర్ని మాబోటివాళ్ళ కిస్తాడా ?

మాధ : ఇస్తే చేసుకునే దెవడు. నాకన్నా సంవత్సరం పెద్దది.

వీర : (ఆశ్చర్యంగా) నీకంటేనా ! ఇంకా నీ నయస్సంత ?

మాధ : ఇరవై.

జగ : మరి వాళ్ళ అమ్మాయికి పదిహేడేళ్ళేసటగా.

మాధ : అది వాళ్ళ అగ్బాయి వయస్సు. మీకు పదిహేనే
చెప్పివుంటాడు.

వీర : ఏమంటే కేశవయ్యగారూ ! మీరైనా చెప్పలేదే ?

కేశ : మీ రా అమ్మాయిని చేసుకునేవాళ్ళా పాడా. ఏదో
ఆయన ఇష్టంవచ్చినట్లు చెప్పుకున్నాడు. పోనిద్దురా.

జగ : ఇరవైయేళ్ళు వచ్చినా, పద్దానుగేళ్ళ పిల్లలా వుంటుం
దట. అంత అందమైనపిల్లా ఏవీటి ?

కేశ : ఏదో వుంటుంది.

మాధ : ఆ, వుంటుంది. భూమికి బెత్తెడు ఎత్తున. పొట్టి
తింగణా.

కేశ : ఆ పిల్ల యెట్లావుంటే నీ కెందుకురా.

జగ : అవును. ఎదటివాళ్ళ గొడవ ఎందుకు, ముసది ముసం
సరిగ్గా చూచుకుంటే చాలు.

వీర : నాయనా ! మాధవరావు ! నీవు ఏం చదువుకున్నావ్ ?

మాధ : బి. ఏ.

కేశ : ఘస్టున పాసయ్యాడు.

వీర : మరి ఈ గంగసన్నిధికి వెళ్ళి, చెయ్యగల ?

జగ : దొరకానిగా. వదువుకున్నవాడికి చదువుకున్న పెళ్లాం కావాలని ప్రయత్నించి. లేనివాళ్ళు తమ మగపిల్లలకే చదువు చెప్పినట్లేకుండా వున్నాను. ఇక ఆడపిల్లలకేం చెప్పిస్తాను. ఉన్నవాళ్ళి, స్కూళ్ళి ఇట్లాంటివాళ్ళ, కిన్నరు.

వీర : బంగారంలాంటి స్కూలువాడు. ఇతనికి పిల్ల నివ్వడానికేం. ఎనడమిడితే వాడే యిస్తాడు.

జగ : ఆఁ. ఇస్తాను. అందాకా యెందుకు నీ విస్తావా ?

కేశ : వాడికి యెవ్వరూ యివ్వనక్కరలేదు. మేనమామ కూతు గే వుంది.

జగ : చదువుకుందా ?

కేశ : ఏదో అడపాదడపా చదువుకుంది. ఈ పైత్రమాసంలో లగ్గం పెట్టుకోవా లనుకుంటున్నాం.

మాధ : నాన్నా ! పెద్దమనుషులు దగ్గర ఇలాంటి మాటలు చెప్పడం మంచిదిగాదు. నీకు అనేకసార్లు చెప్పాను నే నా పిల్లను చేసుకోసని.

కేశ : చెప్తున్నారా నీకేం. చెప్తున్నావు. చేసుకోనంటే తప్పకుండా ? మేనమామ కూతుగూ, ఇదివరకే మాట యిచ్చాను.

మాధ : న న్నడిగి మాట యిచ్చారా? ఆ తప్పు మీది.

కేశ : ఏమిటోయ్ ని న్నడిగేది ?

మాధ : నన్ను అడగకుండా ఇంకెవ్వరికైతే యిచ్చుకుంటే నా అభ్యంతరమేమీ లేదు.

కేశ : కట్టపెట్టరా నీ చదువుకున్న మూటాటు. ఇక్కడో
వీరయ్యగారూ ! మీరు చెప్పండి న్యాయం. మీరు పుట్టి
టప్పటికే ఆస్తిపోయింది. నిర్వాసి గాను ముఖ్యముగా
ఎట్లాగో బతుకుతూ, ఒక్కణ్ణి అడగకుండా, యాచించ
కుండా వీణ్ణి చదివించాను. మొన్న బి. ఎ. పాసినట్లానికి
డబ్బులేకపోతే, వీడి మామ రెండువేల టిక్కెటు. ఎందు
కిచ్చాడంటారూ ?

వీర : ఆయన కూతుర్ని చేసుకుంటాడనే గుచ్చిస్తుంటాడు
లెండి.

కేశ : అవునుగదా ! అన్నీ తెలిసి వీడిస్టు డిట్లా, నూట్లాడు
తాడు. ఏం చెప్పాలిక.

మాధ : అప్పిస్తే తీసుకుంటాడు. అంతేగాని స్క్రిని చేసు
కోవాలని ఎక్కడుంది ?

కేశ : అదంతా గాదురా, నేను చెప్పినట్టు ను వ్యాప్తిని
చేసుకుంటావా ? లేదా ?

మాధ : ఆ గుడ్డి పిల్లనా ?

జగ : గుడ్డి దేమిటి ?

మాధ : ఒక కన్ను లేదులెండి !

కేశ : ఏమోయ్ లేకపోతే ! ఇబ్బందా ? పిల్లలు సుట్టేరా ?

జగ : పిల్లలకే. రెండుకళ్ళూ లేకపోయినా సుడతాను.

కేశ : (జగన్నాథంతో) అది కా దశ్శామ్. అవతల మేస
మామ - అటు తల్లి చెప్పతావుంది. ఇటు నేను చెప్ప
తున్నా. ఇంతమంది మాట కాదని ఏ డెక్కడికి పోతాడో
చూస్తా.

మాధ : నాకు గానుగదా, కడుకు నా శివానికికూడా "
 ప్లిను పట్టి చెయ్యలేను.

వీర : కేశవయ్యగారూ ! అబ్బాయికి అంత బుష్టం లేన
 ప్పును.....

జగ : అతనికి ఇష్టంవచ్చిన ప్లిను చేసుకోనివ్వడం మంచిది.

కేశ : ఎక్కడో ఒక కులం చెట్టది ఉంటే, దాని చెట్లెన్ని వీడు
 ప్రేమించాడంటు. దాన్ని నేను చేసుకోనియ్యనా ?

వీర : అంటే.....

మాధ : మరేం లేదండీ, నేను ప్రేమించిన అమ్మాయి
 అక్కయ్య వితంతు వివాహం చేసుకుంది. అదీ తప్ప.

కేశ : వింతో ఏ తంతో అదంతా నాకు తెలియదు.
 మొగుడు చచ్చినాక ఇంకొకణ్ణి చేసుకోవడం మూగుమను
 వేగా ? దాని చెట్లెన్ని వీడు చేసుకుంటామా ? నేను చూస్తూ
 ఊరుకోనా ! చెప్పండి పెద్దమనుషులు.

[వీరయ్య ముఖం వల నెలపోతుంది.]

జగ : ఇప్పుడు ప్రతిఊళ్ళో, ప్రతిఇంటా మామూలుగా జరు
 గుతూనే ఉన్నాయిలెండి. అయినా మీ అబ్బాయి చేసు
 కునేది ఆమెను గాదుగా, ఆమె చెల్లెల్ని.

వీర : (బాధపడుతూ) జగన్నాథం, పద పోదాం. ఏమిటా
 ఇదంతా ?

జగ : ఇంకో సోడా తాగు బావా !

కేశ : ఇప్పుడు సోడా ఎందుకు ? పదండి భోజనానికి.

వీర : నే నివ్వుడు భోజనం చేయనులెండి.

కేశ : ఏం ?

సీర : ఇవ్వాలి శనివారం పంటిపూట...

కేశ : అట్లయితే మేమిద్దరం తర్వాత వెళ్తాం. (జగన్నాథంకో) మీ రిద్దరూ వెళ్ళి భోంచేసిరండి నాయనా.

జగ : సరే.

[జగన్నాథం, మాధవరావు వెళ్ళిపోయారు.]

కేశ : వీరయ్యగారూ ! ఈ కాలపు కుర్రాళ్ళు మాట వినేటట్టు కనబట్టలేదండీ !

సీర : కుర్రవాళ్ళు ఏమిటి, ఆడపిల్లలుమాత్రం వినేటట్లున్నారు !

కేశ : అసలు వీణ్ణి చదివించటమే తప్పయింది.

సీర : అదేంమాటలెండి. చదువు లేకపోతే స్పెనియ్యగు. చదువుకుంటే నీళ్ళు మాట వినగు.

కేశ : ఇంతకీ మావాణ్ణి ఏం చెయ్యాలో కోచటంలేదు.

సీర : మనమే ఒక అడుగు వెనక్కి వెయ్యటం మంచిదేమో.

కేశ : ఈమాత్రానికే తగ్గుతానా ! వీడి అంత ఖేలుకోకుండా.

[దళారి ప్రవేశం]

దళా : ఇందాకటి గిత్తలబేరంగాడు ఎటుబోయాడు మావా.

సీర : ఎందుకు ?

దళా : పనుందిలే.

కేశ : ఏమిటో ఆ పని చెప్పవోయ్.

దళా : అత నెప్పుడూ ఎద్దులమొఖం చూసినట్టులేదు. బంగారం లాంటి గిత్తని చూపించితే పనికిరాదన్నాడు.

: అదేమిటి ! ఇందాక బేరం కుదిరిందని వాడు చెప్పితే.

దళా : ఏం శ్రీమం. బేరం కుదిరింది ! ఎట్టాకుదిరిందంట, ఎట్టా చెప్పాడంట.

వీర : కుదుర్చుకుంటే కుదిరింది.

దళా : సన్ను అవతలిక పంపి అనే బేరం కుదుర్చుకున్నాడా ఏటి ?

కేశ : ఏమో ! ఎవడికి తెల్సు !

దళా : నాకే యిరిగిగొడదానుకున్నాడేం ? చూద్దాం. ఆయి నెట్టా అమ్ముతాడో - యాయ నెట్టా కొంటాడో ఏదీ ! ఒక నీసముక్క ఇటు పాచెయ్ మావా. (బీజీ తీసు కుని నిప్పు త్రాటికి అంటించుకుంటూ) సరేగాని మావా, మీ బావమరది కూతుర్ని నీ కొడుక్కి చేసుకుందా మను కున్నా గేమో ?

కేశ : అనుకున్నాం ఏం ?

దళా : ఏం ఏవటి ? ఆపిల్లని భద్రయ్యగారి అబ్బాయి కిస్తున్నాడు.

కేశ : చాలు - చాల్లే - ఆగు.

దళా : వట్టి దనుకుంటున్నావా ?

కేశ : ఎవ జా చెప్పింది నీకు ?

దళా : ఒకడు చెప్పేదేంటి ? నా కళ్లతో నేను చూస్తేను. తాంబూలాలుకూడా తీసుకుంటేను.

కేశ : నిజంగానా ?

దళా : కాదులే నెల్లీచూడు తెలుస్తుంది. అబద్ధం చెప్పాలని నా కేమన్నా వాగారందంటావా ?

వీర : (కేశవయ్యతో) ఇదేవిటి !

కేశ : ఏవీటో తేల్చుకుంటా యిప్పుడే. ఆ ! ఎస్తా న్నండంకి
(వెళుతూ దళారీతో) రారా అబ్బమ్ (అంటూ కేశ
వయ్య, దళారి నెళ్లాగు.)

వీర : (చుట్ట సెలిగించి అక్కడే పచాన్లు చేస్తూవుంటాడు.
ఇంతలో మాధవరావు జగన్నాథం వస్తాడు.)

మాధ : (వస్తూనే) మా నాన్న ఎటు నెళ్లారండి ?

వీర : భద్రయ్యగా రింటికి.

మాధ : ఎందుకూ ?

వీర : మీ సేనమామ కూతుర్ని, అంటే నీ కన్యామనుకున్న
పిల్లనీ...

మాధ : ఆయనకు ఇదే ఒక్క అమ్మాయిలెండి.

వీర : ఓహో ! ఆ అమ్మాయిని భద్రయ్యగారు తన
కొడుక్కి కుదుర్చుకుంటున్నాడట. అదేవీటో కేలుసు
కొద్దామని నెళ్లారు.

మాధ : అయితే యీయన వెళ్లడ మెందుకు పనిలేక !

జగ : (వ్యంగ్యంగా) నీ గురించే.

వీర : యీయన ఆదుర్దాయేగాని (మాధవరావుతో) నీ
వన్నట్టు నెళ్లడం అనవసరమే ననుకుంటా.

జగ : నువ్వుకూడా అట్లా మాట్లాడితే ఎట్లా బావా ! కాళ్ళి
బట్టుకు గుజితే చూసుబట్టుకు వేళ్ళెడ్డం మనకు అలా
వాటేగా.

వీర : (విసుగ్గా) మరి కట్టలు తెగి మాట్లాడుతున్నావ్.
ఇవ్వాళి నీకేదో పురుగు తొలిచినట్టుంది.

జగ : నాకా ! (నవ్వుతాడు)

వీర : ఏవిటిరా నీ గొడవ. అర్థం లేకుండా.

మాధ : సుతిమాటగా, అర్థముండాలని ఎక్కడుందింటి.

జగ : నుం టిమాట్రం మనకు తెలియాలని ఎక్కడుంది ?

మాధ : ఆయనకు చెప్పదలుచుకున్న దేదో స్పష్టంగా చెప్పి

రాదూ ! మునుగులో గుడ్డలూ తెందుకూ ?

జగ : దానికీ సమయాసమయా లుంటాయి.

వీర : ఏవిటి నుండేది నీ పిండాకూడు.

జగ : ఆ, అదే అదే.

కేశ : (సీపేజిస్తూ) నీ డెంత ? నీడి బ్రతుకెంత ? చూస్తాను.

సన్నుతాదని నీడు బాగుండి చచ్చేదేవిటో !

వీర : ఏం జరిగిందంటి ? అతను చెప్పింది నిజమేనన్నమాట.

కేశ : నిజమే - నిజమే - వీడో వదిలింది.

జగ : అంతే, అందని ద్రాక్షపండ్లు పుల్లస.

కేశ : నీడి గుడ్డికూతుర్ని ఇవ్వకపోతే మావాడిక పెళ్ళికా
దంటావా ?

వీర : కాదని ఎవడంటాడు. అసలు మీ బావమరదికి యీ
దుర్బుద్ధి ఏవిటా అనిగాని.

మాధ : మా మామ చాలదూరం ఆలోచించే ఈ సంబంధం
చేసుకుని వుంటాడు.

కేశ : ఈ ఏడ్పు ఏడ్చేవాడు మనల్ని బజారుకు యీడవడ
మెందుకు ?

మాధ : ఎక్కడా గతిలేకపోతే ఆ పిల్లని నా క్కడదామను
కున్నాడు. ఇప్పుడు భద్రయ్యగారిలాంటి వియ్యంకుడు
దొరికేసరికి స్నేహితి ఫిరాయించాడు. అంతే.

జగ : అదీ కలుకు.

వీర : అయినవాడనీ లేదు, కానివాడనీ లేదు. ఎన్నట్టి సమ్మె
టానికీ వీలులేకుండా వుంది.

జగ : ఎకరాల్ని సమ్మెచ్చు గావా.

మాధ : అదేగా భద్రయ్యగారు చేసిన పని.

జగ : ఆయన కట్నం తీసుకొడుగా !

మాధ : ఎందుకు కట్నం ? మా మామయ్య పది ఎకరాలంటి.
ఒక్కటే కూతురు, మగపిల్లలు లేరు.

వీర : ఎకరాలు రాగానే సరా ! పిల్లి ముగ్గు- ముగ్గుమూ,
మంచీ - చెడూ చూడక్కల్లేదా ?

జగ : పిల్లవాడి మంచీ - చెడూ మనకు కావాల్సివచ్చిందీ !
పిల్లనుగురించి వాళ్ళు ఆలోచించటానిక.

మాధ : అందుకనే "తప్పలెన్నవారు తమ తప్పు తెలుగు"
అన్నాడు వేమన.

కేశ : అంటే ?

మాధ : అంటే కుమారుడు ప్రేమించిన పిల్లను కాదని, ఆస్తి
కోసం గుడ్డిపిల్లను అంటగట్ట జూచేవారొకరూ...

కేశ : (బిగ్గరగా) మాధవా.

జగ : అంతేగాదు, యువకుడు ఎంత యోగ్యుడైనా అతని
తండ్రి కూరగాయలబేరం చేస్తున్నాడు గనుక, అస కూతురు
ర్నివ్వని ఘరానా తండ్రి యింకొకరు...

వీర : (బిగ్గరగా) జగన్నాథం.

జగ : (వ్యంగ్యంగా నవ్వుతూ) గుమ్మడికాయల పొంగలు !

మాధ : భగవానుని పరిపఘనమునకునున్నాను.

శేష : ఏది, వీరవల్లభగారు.

వీర : ఆది.

శేష : నాకు తెలియక పోయినది. ఒకడే మోచేబ్బిరికింద గంజి నీళ్లు త్రాగినందున, కుండగాదులు వ్యాపారం చేయుటకు పోయితివా?

వీర : అనూ, అది అందు. గుూడేబ్బిరి వధనపిల్లను ఇంట్లో పుంచుకుని ఎల్లకాలం ఏడుస్తూ కూర్చునేకంటే తగిన వసుడి కిచ్చి పెళ్లిచేస్తే తప్పదు.

మాధ : ఏదీ తప్పగూడు.

[దళాది ప్రవేశం]

దళా : (జగన్నాథుని) ఏనయ్యా? నాకు కమీసను యివ్వ బాగుతుందని గిత్తను నువ్వే గుడుచ్చుకుంటావ్. బలేవాడివే మొత్తానికి.

జగ : ఏం, నువ్వు చూపించిన గిత్తనే కొనాలనుందా?

దళా : ఓయ్, నేను చూపించకుండా ఈ ఊళ్ళో నీకు గిత్త సమ్మే దెవడయ్యా.

జగ : నేనే చూసుకున్నా - నేనే కొనుక్కున్నా.

దళా : ఎక్కడుం దా గిత్త?

జగ : ఇక్కడే.

దళా : ఇక్కడా! ఎక్కడయ్యా?

జగ : ఇదిగో! (అంటూ మాధవరావుకు పేక్ హాండ్ యిస్తాడు.)

దళా : (నవ్వి) ఓ, సో, క్. బలే గీతలబాగు నే. నాకు సచ్చి
మిరిద్దరూ పెడపెడగా గుసగుసలాడింది యిదా ?
(కేశవయ్యవైపు తిరిగి) ఏ మానో ! నీపని ఇట్లే.

కేశ : (తెల్లపోయి) ఏవిటోగో ఇదంతా మాయగాడంది.

జగ : మా పెద్ద మేనగోడలేనండి రెండోపెళ్లి చేసింది.
అంటే మా నీరయ్య బావ కూతురే.

కేశ : అట్టాగా ?

జగ : ఆ, ఆ పిల్ల చెల్లెల్నే మీ అబ్బాయి ప్రేమించింది.

కేశ : సరి సరి.

వీర : మన అమ్మాయిని యీ అబ్బాయి ఎప్పుడు చూసా
డూ !

జగ : మాధవరావు చెడుగుడులో వుంది స్టూడెంట్. మీ
యిద్దరం ఒకటిములోనే ఆడుతూవుంటాం.

కేశ : ఆ.

జగ : మన వూళ్ళో ఆటల పోటీలు జరగలా బానా ?

వీర : ఊ, జరిగినయ్య.

జగ : అప్పుడు యితను మా యింటికి వచ్చాడు.

వీర : ఆ, వస్తే !

కేశ : ఏముంది అబ్బాయిని అమ్మాయి, అమ్మాయిని
అబ్బాయి చూసుకుని వుంటారు.

వీర : మరి అయితే నాకు చెప్పలేదేరా ?

జగ : నువ్వు వింటేనా ? అక్కయ్య చెప్పబోతే మండిపడి
ఇటు బయలుదేరావ్.

వీర : అందుకేనా నువ్వు నా పంట బడించా.

కేశ : నాకే నాకే, లేవండి బావాగారూ ! భోజనానికి.

[వీరయ్య -- కేశవయ్య తోచి నువ్వు వుంటాను. వాళ్ళను చూస్తూ దళిం]

దళిం : వా గీవా ! యిన్ని శోగాలు చేశానుగాని యిట్టాంటి
గిల్లెట్టుబేరం ఎక్కడో తగ్గట్టా !

['వేర]

జీతగాదు

ప్రజ్ఞా శ్లోకం :

జేష్ఠా ప్రాంతంలో ఒక సెల్లెటూరు

సంకీర్తన :

ప్రౌఢు ఎర్రలు శోకుతూ పుంగవంశి

శ్లోకం :

గోపాలరావు ౨

మల్లయ్య ౪

గురవయ్య ౪

కోటయ్య ౨

అప్పయ్య ౪

రంగదాసు ౪

పిల్లవాడు

జీ త గా డు

[భూస్వామి గోపాలరావు ఇంటిముందు తలచావిడి. మధ్యలో ఒక మంచం వాల్చి వుంటుంది. ఎక్క-గా ఒక బల్ల. బల్ల మీద గొడ్డెం. భూస్వామి ఖద్దరుదుస్తులు ధరించివుంటాడు. చిన్నమీసం, బొజ్జ, బట్టెల, వయస్సు 40. గోపాలరావు మంచంమీద కూర్చుని అక్క-లు చూచుకుంటూ వుంటాడు.]

మల్లయ్య ప్రవేశం, న్యనసాచుకుంటే. మాసెనగడ్డం, కాళ్ళకు చెప్పలు, చేతులలో కర్ర, కట్టుకున్న నీరా-విపంచ చినగడంవల్ల అక్క-డక్క-డ కుట్టి వుంటుంది. ఒక చింపిరిగుడ్డ తలకుచుట్టుకుని వుంటాడు. వయస్సు 55. శక్తికమించి పని చేయడంవలన వయస్సుకు మించిన పాఠక్యం అతని ముఖం మీద ప్రస్ఫుటమౌతూ వుంటుంది. శరీరమంతా శోభిల్లు వేళ్లా డుతూ వుంటాయి. దగ్గుతూ టేజీలోకి ప్రవేశిస్తాడు.]

గోపా : (అటు చూడకుండానే) ఎవరు?

మల్ల : నేనేనండి, మల్లాయిని.

గోపా : ఓహో, నువ్వా, బొత్తిగా దర్శనాలే లేవే.

మల్ల : తీరటం లేదండి.

గోపా : అంత తీరికలేకుండా వుండా ! అయితే సంపాదన

అంతా ఎక్కడ పోస్తున్నావ్ ?

మల్ల : ఏం సంపాదనోలే నారా ! ఏది కొనుటోయినది నుండి పోతావుంది. ఎట్టా బతుకుతామో, ఏంటో.

గోపా : బ్రతక్క మీకేమోయ్ ! మాకంశు ఏకాసనే వాలుగా వుంది.

మల్ల : అట్టాకే అంటారు మీరు.

గోపా : (వింగులలోనుంచి లోనికి చూస్తూ) బంగ నుల్లాయ్ ! అదిగో, ఆ దూడ చూడు ! జనపకట్టలన్నీ నాడుచేస్తూవుంది. కాస్త దాన్ని కట్టేసిరా అమ్మ.

మల్ల : (లోనికిపోయి అక్కడనుంచి బిగ్గరిగా) ధూడక్క-డుంది దొరగారు ?

గోపా : (చేతిలోని లెక్కల పుస్తకం కిందపెట్టి ముందుకు సంగి (వేలు అటుచూపుతూ) అదుగో నీ సనకాల గ్రంథానికి. తమ్మి కాస్త బిరుగా పెట్టు. జారతీసుకుంటుంద.

[తిరిగి పుస్తకం అందుకుని లెక్కలు చూచుకుంటూ వుంటాం.]

మల్ల : (ప్రవేశించి) ఎంతసేపైందో, పూడతీసుకుని, జనప కట్ట అంతా తొక్కేసిందుండి.

గోపా : పుట్లకుపుట్లు కొలిచి పాల్గేళ్లను పెట్టుకున్నా, ఏం లాభం. చూడు ! ఎంత చక్కగా తగలుబడిందో పని.

మల్ల : మెడవలుపు జారతీసుకున్నట్టుంది.

గోపా : సరేగాని పేల్లిబొత్తిగా లేవు. పాల్గేళ్లు ఇంకా రాలేదు.

ఆ గొడ్డలందుకొని నాలుగు పేల్లి తియ్యరా.

మల్ల : చీకటిపడింది. సూపు సరీగా ఆసదు దొరగాను.

గోపా : ఆఁ, ఏపాటి. నాలుగు తీడ్దూ.

[అల్లయ్య అట్టే వేసుకుని లోపలికి వెళ్ళుతుంటాడు. కుంభామృత్రు గురవయ్య ప్రవేశిస్తాడు. ధోవతి, బుయిన వేసుకుని స్త్రాణండు. ఒక చవిటామగా వంకర తలుగుడ్డచుట్ట కున్న ప్రేలాడే విధంగా పైచు దోస్తుతాడు. చేబీకో కర్ర వ్రుగుంది. పయిన్ను కిగ నంనత్సరాలు.]

గోపా : ఎంతా, ఎన్నిచెప్పి కలుగంపినా, ఎక్కడా అంతు లేవు.

గుర : ఇంతకొకడ లేనుండి.

[గోపా మల్లయ్య ఉసిటీసుకుని వేసే గొడ్డలిదబ్బుతో పాటు అతని మూలుగుకొడ విసపడుతూ న్నంటుంది.]

గోపా : ఇక్కడనుండు గంటూగా నుకాణంలోనే అన్నమాట నీ పని.

గుర : నుకాణం లేదు, పాడూ లేదు. డబ్బు లుండొద్దూ.

గోపా : నీకు డబ్బులు ఏం కరువురా ! ఇటు మా దగ్గర మామూలు కాజేస్తావు. అటు కూలీదగ్గర కమిషను కొడతావు.

గుర : అయినీ ఎసకాగి గోజాలు. ఇప్పు డెన డిస్తాడుండి ?

గోపా : అవును ఇప్పుడు అంతా మేస్త్రీలేనాయే. ఇంకా పనిచేసేది ఎవడు ?

గుర : బలేమాట చెప్పారు. అసలు వాళ్ళకి పట్టపగ్గాలు లేకుండా న్నన్నయ్.

గోపా : అయితే, వ్యవహారం ముదిరిందన్నమాట !

గుర : ముదరటం ఏంటి. రేపు మీ బాకీలైనా తీరుస్తారో లేదో మరి.

గోపా : గింజలు కావలసినవాడు గింజలూ, డబ్బు కావలసిన వాడు డబ్బూ నా దగ్గర రెండు నెలలనాడే తాజీశారు. ఇదంతా ఎనడి అమ్మా మొగుడుసొమ్ము నీగ్గకపోన డానికీ.

గుర : అందరికిమల్లే, మీరు కూలియిస్తే నస్తా రేమో గేపు మన వూడుపుకీ.

గోపా : తక్కువకూలికి వస్తామని ముందు నా దగ్గర డబ్బూ, గింజలూ కాజేశారుగా మరి.

గుర : కావలిస్తే మీ డబ్బుకు వడ్డీ ఇస్తారంట. అంశే గాని.....

గోపా : ఈ యేడుపు మొదటే ఏడనలేకపోయానూ ? ముందుకు ముందు కాజేసి, తరువాత ఆడ్డిదా మనుకు న్నారే ? పక్క లిరగతన్నిస్తానని చెప్పా.

గుర : కూలీ సంగమంటాపెట్టి, మారంగదాసు తెచ్చిపెట్టాడు అసలు ఈ పీడంతా.

గోపా : పెడతాడు పెడతాడు. గోవులేనిచూల్లో గొడ్డు గోరె శివాలక్ష్మి అన్నట్లు ఏడొక మొనగాడయ్యాడు, ఈ చూల్లో.

గుర : అసలు వాడికి కిందూమీదు తెలుస్తానా ?

గోపా : నేను రమ్మన్నానని వాణ్ణి ఇట్టా తీసుకురా. తేలు స్తాను, ఆ సంగతి ఏమిటో, సంఘం ఏమిటో.

గుర : ముందుగా మనమే, ఎగ్గెంపెట్టి రంకు తెలుసుకోటం ఎందుకు ? పదిమందితోపాటే తెప్పందాం. పని పూర్తి

అయినాక, నున నూమూలు పెకారం, తెక్కలు కడదాం.

గోపా : ఇదే ఆలోచన చెప్పుస్తరా. సరేగాని అట్టాదివాలా తీసిస్ట్లు పున్నావేం? ఇవ్వాళ ఆ నీళ్ళుకాసిని ఇంకా నోట్స్ పడలేదా?

గుర : ఊ... చేతులో పిక్కలుండొద్దా?

గోపా : సీమెంట్. ఈయేగుప్తు ముందే ఏడిస్తే. ఊ ఇదుగో.

(జేబులోంచి రూపాయితీసి గురవయ్యమీద పారవేస్తూ)

అరే గురవాయి! రంగదాసునుమాత్రం సెంటనే తీసుకురా. వేరే పనివుందిలే, తరువాత చెబుతాను నెళ్ళు.

గుర : నేను పిలిస్తే ఒక అందాన రాదండి. మరి ఎవరినైనా...

[ఇంతలో గొడ్డలి, పేల్లలో మల్లయ్య ప్రవేశం]

గోపా : (మల్లయ్యవైపు చూచి) సరే, నీవు పోరా గురవాయ్. అది నేను చూచుకుంటానులే.

గుర : (మల్లయ్యవైపు చూచి) పోదాం వస్తావా, మామా!

గోపా : నీ ఏడుపు నీవు ఏడవరా, వాడి గొడవ నీ కెందుకు?

మల్ల : (గొడ్డలి, పేల్ల మూలపడవేస్తూ) నువ్వు పడరా అబ్బాయ్. కాత్తి ఎనకాముందుగా వత్తాను.

గుర : సరే (నెళతాడు).

మల్ల : ముడికట్టె. పగిలి సావలేదుండి. మా యాతనపెట్టింది.

గోపా : దాని పాడుగాను, పగలకపోతే వదలిపెట్టకపోయావ్.

ఎందుకు అంతగా రెక్కలు విరుచుకున్నావ్. కాకపోతే

పొద్దున్నే పాలేళ్ళే పగలేసేవాళ్ళుగా?

మల్ల : ఏదోలేండి, అయిపోయిందిగా.

గోపా : సరేగాని, మంచిదీళ్లు తాగుతావా ?

మల్ల : ఎందుకులెండి.

గోపా : (బిగ్గరగా) ఎవర్రా ఇంట్లో ? (గోపాలరావు కేక విని ఇంట్లో పనిచేసే పిల్లవాడు ప్రవేశించుతాడు) భోషాణం మీద పొగాకుపట్టా వుందిగాని, ఇట్టా తీసుకురారా. (తల వూపుతూ ఆ పిల్లవాడు వెళ్లిపోతాడు). దీని పాడుగాను మల్లాయ్ ! పుగాకు మంచిదిదేగాని, అణాపెట్టినా ఒక్క కాడ రావడంలా. కష్టపడ్డాన్, ముండాకొడక ! కస్టులో పొగాకు పెడతావుండు. ఇంతకీ వచ్చిససని ఏమిటో చెప్పాన్ కాదు ?

మల్ల : మరేం లేదుండి (చెప్పడానికి అనుమానిస్తాడు).

గోపా : చెప్పరా, చల్ల కొచ్చి ముంతదాయడం ఎందుకు ?

మల్ల : ఊడుపుల్లో తీసుకుంటా. ఐదు రూపాయలు సేపు పెట్టండి.

గోపా : ఎందుకు ?

మల్ల : పిల్లగాడి జీతానికి. ఈయేడు సదివితే మన సూరి సదువుమట్టుకి ఒడ్డెక్కుతుంది.

గోపా : భగ్గుభారం ఏడుస్తున్నా ఉన్నమాట.

మల్ల : ఆఁ, అదేనుండి. రేపు జీతం కట్టకపోతే, పేరు కొట్టేత్తా మన్నారం.

గోపా : మా వాడూ, బి. ఏ. చాకా మిణికాడు. ఏం లాభం, అందునా ఇందునా కాకుండాపోయాడు. ఇక నీ కొడుకు చదువుకుని వూళ్ళు ఏల్తాడూ !

మల్లు : ఏమోయిందోరా! నగనతిప్పిపోగడి పెట్టిన్నాడు. ఈ
కొలలలో "కట్టేనా" నాలుగు ముక్కలతో మించిదని,
అలాంటివి పెట్టినా.

[కొలలలో స్వల్ప నాడు పుగంకుపెట్టే "కట్టే" అక్కడ పెట్టే
వేసి చూపించి.]

గోపా : (పెట్టే విప్పి చూచి) సిన్నగాక ముప్పతీశాను,
అలా పుగంకు! అప్పుడే అనుమతించింది. (నాలుగుపెట్టే
కొలలు తీసి ముప్పయ్యమీద పారవేసి) ఈపుంటకు దీనితో
తీటాలుపడు. ఏమన్నా పారవస్తుందేమా చూడండి. రేపు
మించుపుగంకు పెడతాలే.

మల్లు : (ఆ కొలలను అందుకుంటూ) ఇంతకీ ఏమంటారు ?

గోపా : ఎందుకొచ్చిన చదువుగాని, నా ఆకుమడిదగ్గర
పెట్టేరా ఎట్టే. పడినూపాయలు ఇస్తాను. ఈ కరువు
కాలంలో ఎందుకైనా వస్తాయి.

మల్లు : ఈ యేటి కట్టే గడవనియ్యండి ముందుకీ.....

గోపా : ఊరి గడవనియ్యడానికి ఏంగాని, పగిలిపోయిన రాగి
దమ్మిడి లేదురా ఇవ్వాలి చేతులో.

మల్లు : (బాలిగా) మిమ్మల్నే నమ్మకుని వచ్చా దొరా, ఎట్టా
గన్నా మాటదక్కి.....

గోపా : (విసుగ్గా) మీ కున్నతెగులు ఇదేరా, చెప్పితే
నమ్మరు. మనిషికి కోపం వచ్చేదాక.

మల్లు : (కష్టంగా) సరేలే దొరా, మీకు కోపం రాటం
దేనికి, సోతా (వెళ్లితూ వుంటాడు).

గోపా : ఒరే, మల్లాయ్ ! రంగదాసుని నేను రమ్మన్నానని చెప్పరా.

మల్ల : చిత్తం - (వెళ్లిపోతాడు).

[గోపాలరావు తన జేబులోని ఖోలుసంచి తీసి అందు లోని మంచిపుగాకు చుట్ట చుడతాడు. జేబులోనుంచి అగ్గి పెట్టెతీసి చుట్ట ముట్టిస్తూవుంటాడు.]

[కొటయ్య ప్రవేశం. గోపాలరావు పా లేరు. చిరుగుల చొక్కా, పంచూ మురికిగా వుంటాయి. రెండు గోగి వుంటుంది. అలసటచెందివుంటాడు. వయస్సు 30 సంవత్సరాలు, పై పంచకో ముఖమీది చమట తుడుచుకుంటూ వస్తాడు.]

గోపా : ఏరా, కొటిగా ! తడిసేందా ఆకుమడి ?

కొట : తడిసేదేకాని.....

గోపా : ఇంతకూ, తడవలేదా ?

కొట : తొండం పగిలింది.

గోపా : ఓరి, నీ వ్యవసాయం తగలబడ. ఎట్టాగంట, ఈ గాడిదకొడుకులతో చచ్చేది.

కొట : తొండం పగిలితే, నే నేం చెయ్యను, నా ఖోలు అతుకెయ్యనా !

గోపా : (కోపంగా) కొత్త తొండం, ఒక్క తడికూడ తిరగ లేదు, అప్పుడే ఎట్టా పగిలిందిరా ?

కోట : ఊహ, నేను పగలగొట్టా ?

గోపా : పగలగొట్టకపోతే, తొండం తాడు ఇరుసున పడింది కానకుండా తోలివుంటావ్.

కోట : అట్టా తోలబట్టి, నూరందరి మళ్లకన్నా మన ఆకు మడి ముందు ఏత కొచ్చింది.

గోపా : ఊహ, సీచేతి చలవ.

కోట : ఎందుకులండి, చేశేవాడూ లేదు, చెయ్యనోడూ లేదు, గుర్రాన్ని, గాడిదను ఏకంచేస్తారు. కడుపు మాడునుకుని పనిచేసినా మెప్పులేదు.

గోపా : ధర్మానికి చేస్తున్నావ్, మెప్పు లేదు.

కోట : లేకపోతే, ఏంటుండి ? రాత్రి గింజలడిగితే, పొద్దున్నే రమ్మంటిరి. పొద్దున 'ఆడది' వస్తే శుక్రారం అన్నారంట, ఏంటిని చెయ్యమంటారుండి ?

గోపా : దొరసాని వచ్చిందని వారం వర్షంలేకుండా గింజను కొల్చి పంపించమంటావ్, అంతేనా ?

కోట : పస్తులుండి పని చెయ్యమంటారు. మీకేం, చాకిరీ చేయించుకోతానికి ఏ వారమూలేదు.

గోపా : పనిమాట ఎట్లావున్నా, బూకరింపులు మాత్రం బాగానేర్చావ్. పో, పో, ముందు ఆ ఎడ్లమందకు దానా పెట్టు.

కోట : ఆటికి ఎట్టానూ పెడతాలెండి. మరి నా దానా సంగతో ?

గోపా : ప్రొద్దున్నే చావమను దాన్ని.

కోట : ప్రొద్దున్నే (అంటూ గొణుగుతూ పోతాడు).

[అప్పయ్య ప్రవేశం. పేదరైతు, మాసిన దుస్తులు, తలగుడ్డ, బక్కపల్చగా వుంటాడు. నిండుమీసం, కొద్దిగా మాసినగడ్డం, నయస్సు 40.]

గోపా : కూర్చోవయ్యా అప్పయ్యా ! (బల్ల చూపుతాడు).

అప్ప : ఎందుకు రమ్మన్నారంట ? (కూర్చుంటాడు).

గోపా : ఎందుకైనదీ తెలియదా ?

అప్ప : తెలిస్తే అడుగుతానా ?

గోపా : అంత మతిమరువా ? వెంటనే పైకం కావాలని మొన్న చెప్పలా ?

అప్ప : నేనూ ఆలోచిస్తానే వుండా. ఎక్కడా దొరకలా మరి.

గోపా : నా దగ్గర అప్పుతీసుకుని రెండేళ్లయింది. ఇప్పుటికి కానీ వసూలులేదు. దొరకమంటే, ఎక్కడ దొరుకుతుంది. తీసుకునేటప్పుడు వుండే జోరు, తీ గేటప్పుడు కూడా వుండాలి మరి.

అప్ప : ఎట్లాగైతే నా ఈ అప్పు తీరుద్దామని నేనూ తింటాలు పడతానే వుండా. నాలుగుడబ్బులు కుడబట్టిసరికి ఏదో ఒక మిడిమేశం వచ్చిపడతానే వుంది.

గోపా : అందరికీ వుంటాయి ఇబ్బందులు, నీకేకాదు.

అప్ప : నిజమే కాని.....

గోపా : కానీలేదు, అర్థకాలేదు, నాలుగురోజుల్లో నా డబ్బు నాకు కావాలి.

అప్ప : (వినయంగా) నాలుగురోజుల్లో ఎక్కడ తెమ్మంటారు, గోపాలరావుగారు? మీకు తెలవకుండా ఏముంది?

గోపా : పోయినది, తెలియదు. అదంతా ఎందు కిప్పుడు.
నామగనుగో, పైకం ఇవ్వకపోతే కంప్లయింతు చేస్తా,
తప్పదు. ముందుగా చెప్పడం, ఎందుకైనా మంచిదని
సిగ్గుపించాను. తరవాత నీ ఇష్టం (అంటూ లేచి చిరబుర
లాడుతూ లోనికి పోతాడు).

అప్ప : ఆ, కంప్లయింతు ! (గిర్విట్టడై గోపాలరావు పోయిన
పైపుకు చూస్తూ నుంచుంటాడు. రంగదాసు ప్రవేశం.
వ్యవసాయకుల సంగతి ఆర్గనైజరు. చిన్నకాపు, మీసం
హాస్యపు, ధోవతి, తుండు, వయస్సు 25, చదువు
గున్నాడు.)

రంగ : ఎవరు? (అప్పయ్య నెనుకను తిరిగి చూస్తాడు) ఓహో,
మీరా ! అోపల గోపాలరావుగా రున్నారా ?

అప్ప : (నిట్టూర్పు విడుస్తూ) ఆ, వుండాడు, ఎందుకు ?

రంగ : తెలియదు - ఎందుకో మరి, రమ్మని కబురంపించారు.
మీ గేం పనిమీద వచ్చారు ?

అప్ప : ఏం చెప్పమంటాన్ రంగదాసూ ?

రంగ : చాల కష్టంగా మాట్లాడుతున్నారు. ఏం జరిగింది ?

అప్ప : నా కూతురిపెళ్లికి కొంతా, నిరుడు మా ఇంట్లో జబ్బు
పడ్డప్పుడు కొంతా అప్పుపెట్టాడు. ఉన్న కొండ, తాకట్టు
పెట్టిచ్చుకున్నాడు.

రంగ : అవును, అదంతా నాకూ తెలుసు. ఇంతకూ ఇప్పు
డేమంటున్నారు ?

అప్ప : “నాలుగు రోజుల్లో నా డబ్బు నాకు కక్కు-” అంటు
న్నాడు.

రంగ : పాపం.....

అప్ప : పాపంలేదు, సున్నెంలేదు, అట్టా చెల్లించకపోతే కంప్లెంటు చేస్తాడంట.

రంగ : ఇందులో పెద్దఆశ్చర్యం ఏముందిలెండి. అప్పుడు మీరు నాతో ఈ విషయం, సంప్రదించారు. నేను తాకట్టు మాత్రం పెట్టనద్దన్నా. మీరు వినలా.

అప్ప : నిజమే, చెప్పావ్. అప్పుడు నా బుర్రకు ఎక్కలా. తెల్లగా వుండేయన్నీ పాలే అనుకున్నా. ఈయన చెప్పిన తియ్యతియ్యని మాటలు నమ్మా. బొందలో పడ్డా. నేటికీ...

గోపా : (ప్రవేశించి) ఇద్దరూ, చెవులు కొరుక్కుంటున్నారట. ఏమిటి కథ?

రంగ : మీరు కంప్లెంటు చేస్తామన్నారట. ఆసంగతే...

గోపా : ఇదీవరస, అప్పుడే నన్ను ఎండవేయడం మొదలు పెట్టాడూ!

అప్ప : ఇందులో నేను ఎండేసే దేముంది!

గోపా : కాకపోతే ఏమిటిది? రెండేళ్లనాడు గొంతుగుంపెండ్లి అని దేవురిస్తే నాలుగు వందలిస్తిని. నిరుడు పెళ్లం దచ్చే టల్లుందని కాళ్లావేళ్లాపడితే, రెండు వందలిస్తిని. ఇదుగో నని దమ్మిడీ ఇచ్చావ్, ఇంతవరకు?... దమ్మిడీ?

రంగ : ఇవ్వక, ఏం చేస్తారులెండి.

అప్ప : ఈ యేడు ఏదో నాలుగు పుట్ట గింజలై నయ్. చాలినా చాలకపోయినా, మూడు పుట్ట గింజలు తిండికీ వుంచుకుని, ఒక పుట్టిగింజలు అమ్మి, వసూలిద్దాం గదా అనుకున్నా.

గోపా : కోడలు కొడుకును కంటానంటే వద్దనే అత్త వుంటుందా ! అంతమాత్రం పుణ్యమా ! ఇష్టా డివ్వ. కాదన్నానా ?

అప్ప : గింజ మిగలకుండా పెబుత్వం పోసుకు పొయ్యిందిగా.

గోపా : పోదుమరి ! ప్రభుత్వం వాళ్ళే వచ్చినప్పుడు, 'అయ్యా' 'బాబూ' అని బ్రతిమాలుకుని వొడ్డున సడాలి. కాని, ఎదురుతిరిగితే వూరుకుంటారా మరి.

అప్ప : ఎవరు ఎదురు తిరిగింది ?

గోపా : ఎవరా ? మీరు. సంగినాదం ఇవ్వలేదు, జీలకర్ర ఇవ్వలేదు అంటూ ప్రభుత్వాన్ని సాదించారు. మీ సాదింపు లన్నీ పడటానికి అదేమన్నా అత్తగారిల్లా. వాళ్ళ చేతనైన పని వాళ్ళు చేశారు.

రంగ : “మాకు కావలసిన వస్తువులను సరియైనధరకు ఇప్పించండి” అని అడిగాను. దీన్ని సాదించటమంటారా ?

అప్ప : ఏం చేస్తారే రంగదానూ ! శ్రీరామా అంటం కూడా, “బూతు” అయింది నేటికి.

గోపా : ఈ రంగరామాయి కీదురదంతా ఎందుకంట... ఆ కాంగ్రెసులోనే చేరితే, ఏ పీడా వుండేది కాదుగా.

అప్ప : చేరక నేనుమాత్రం ఏంచేశాను ! మొన్న నా వోటు కూడా కాంగ్రెసుకే ఇచ్చాగా.

గోపా : ఓటు ఇవ్వగానే సరిపోయిందా ఏం ?

అప్ప : ఇంకేం చేయను, అంతకంటే.

రంగ : గోపాలరావుగారిలాగా మీరుకూడా, పోలీసులకు విందుచేస్తే సరిపోయేది.

అప్ప : తనకు దారిలేదు, లంజకు సంచదారంట. నే నెక్కడ
తెచ్చేది బాబు ?

గోపా : ఈ గొడవ అంతా దేనికి, మొన్న గవర్న మెంటు
వారు డబ్బు ఇచ్చారుగా, (చెయిచాపి) ఇట్లా తే.

అప్ప : నా నాలుగుపుట్లకూ వాళ్లిచ్చిన డబ్బు పెట్టి దొంగ
మార్కెట్టులో తిండిగింజలు కొంటే మూడుపుట్లు రాలా.

గోపా : రంగదాసూ ! ఇతనికి ఏమైనా విశ్వాసం ఉన్న
దంటావా? అప్పుసప్పు ఇచ్చేనాణ్ణి నేను, ఆ కొనే ధాన్యం
నాదగ్గర కొనగూడదు!

రంగ : పాత అప్పుక్రింద జమకట్టకుంటారని భయపడ్డాను తెండి.

గోపా : ఇదంతా నాకు తెలుసు. అందుకనే ఏదైనా తగిన
సలహా...ఆఁ, నా కెందుకు వచ్చినగొడవలు పో బోనీ.

అప్ప : మీ మాట ఏది కాదన్నాను ?

గోపా : మరొకరికి అయిపోయెప్పుడో తగిన సలహా ఇచ్చే
వాడిని.

రంగ : అప్పయ్యగాను ఏం పాపం చేసుకున్నాను ? వీరికి
మాత్రం ఎందుకు సలహా ఇవ్వగూడదు ?

గోపా : ఊఁ, అప్పుపెట్టింది నేనేగా. మంచినీళ్ళతో చెడు
ఎదురాతుందేమోనని.

అప్ప : మీ మాటకు ఎప్పుడు ఎదురుచెప్పానో చెప్పండి ?
నెనుక జమిందారుకు ఓం యివ్వమంటే యిచ్చా, మొన్న
కాంగ్రెసుకు ఇస్తేగాని వీళ్లేదంటే, సరేనన్నా.

గోపా : నీ వల్ల కాదు. నీవు మునగకుండా, నేను నష్టపడ
కుండా వుండేమార్గం ఏదా అని నేను ఆలోచిస్తున్నాను.

రంగ : మూలమునకును పోయియున్నది నీ భావమునని అంటూ ఒకటి ప్రకటించా ? నీకో సేనాధ్యక్షుడు, పట్టాను పడ వచ్చుండి.

గోపా : ఈమనుకు నీ వేచి నామమా న్వల్లుగ; కుటుంబమా పెట్టది. గంగమప పట్టులు. కష్టపడి పెది గూపాయలు నీనక పేసని, పదో ఒక భుచ్చ ఎదుగు చూస్తూ నీ ప్రకటించి.

రంగ : పైను పట్టి గోను పెట్టది అనుకుంటాను.

గోపా : అందుకో నేను పిన్నది ఏముంది ? అప్పుడు సమ యానిక నాదగ్గర డబ్బు లేకపోయింది. పీటలమీద పెండ్లి గదా అని, వేరే ఒక వోట నోటువాని పైకం తెచ్చి ఇచ్చాను. వాడు మున్న నాదగ్గర గోల్లొడగొట్టి మరీ వసూలుచేశాడు. నామాట అబద్ధమేమో అడుగు.

రంగ : అడిగేని ఏముందితాడి. తెల్లబియ్యం, పాటిమానిక. వజ్రనా ఒకదరి పట్టించేమార్గం వుంటే చూడండి.

గోపా : (కొంచెం ఆలోచించి) అసలు ఫాయదాతో నా గోకేయో ఘమాయ వెయ్యికి దేకుతావుంది.

అప్ప : (ఆశ్చర్యంగా) వెయ్యి !

గోపా : ఇట్లాగే చూస్తూ వూరుకుంటే వెయ్యి అవుతుందా, వెయ్యిన్నర అవుతుందా !

రంగ : దాని కేముందితెండి. తెల్ల వుందిగా.

గోపా : ఎందుకు లేదు. అద్దంలాగా వుండే. (అప్పయ్యనైపు తిరిగి) అప్పయ్యా, రుణం తీరిస్తే పోతుంది. రుణం కోస్తే పోతుంది. ఎందుకుగాని, నేను చెప్పినట్లు నడుచుకో.

అప్ప : చెప్పండి.

గోపా : ఆ రోజు కారోజు భూమికి ధర పెడిపోతూవుంది.

ఇంకా ఒక్క సంవత్సరం ఇట్లాగే గడిస్తే, నీ రెండేకరాలూ నా అప్పుకే సరిపోదు. ఇప్పుడు ఆభూమిని అమ్మావా, అప్పుతీరగా, ఇంకా కొంత మిగులుతుంది; ఆ డబ్బుతో బుడమేటిబడ్డన అయితే మళ్ళీ ఇంతపొలమూ అమరుతుంది.

అప్ప : అట్లా చెప్పండి! ఈ మునుగులోగుడ్డులాటంతా ఎందుకు? ఆ గడ్డ కాస్తా మీపేర రాయమంటారు. అంతేనా?

గోపా : రాయకపోతే వుంచుకోవయ్యా! నా కున్నది, చేసేదిక్కు లేదు. నీదాని కెవడు ఏడుస్తున్నాడు. నా డబ్బు నాకు పారేయ్యి. అందులో ఇప్పుడు భూములు పంపకా లంటున్నారుకూడ.

రంగ : ఈ చల్లని ప్రభుత్వం వుండగా మీ కాభయం అక్కరలేదులెండి గోపాలరావుగారు.

గోపా : గొడ్లకు మేత సదరక, ఇట్లా చచ్చావ్ ఎందుకు?

కోట : సదరటమూ అయింది, అన్నీ అయినై. కొంపకు పోతా.

గోపా : ఉండుండు, పోదువుగాని. (రంగదాసునైపు తిరిగి) సంఘం పెట్టింది, మా మీద దాడిసాగించడానికేనా? (పాలేరునైపు వేలుచూపుతూ) లేక ఇల్లాంటివాళ్ళకు కూడా, ఏదైనా బుద్ధి చెప్పడం వుందా?

రంగ : ఏం చేశాడు?

గోపా : అడుగు, వాడినే అడుగు.

గుర : (త్రాగి, తూలుతూ ప్రవేశించి) మాట్లాడవేరా ఎదవ నాయాల?

రంగ : ఏం జరిగింది, కోటయ్యా ?

కోట : ఆయనగారి కే తెలవాలి. ఏం తప్పు చేశాను చెప్పటానికి.

గోపా : ఏమీ చెయ్యనేలేదా ?

కోట : ఏం చేశాను ! తిండి లేకపోయినా పనిచెయ్యటానికి వచ్చా.

అప్ప : ఇది ఎట్లాటి తప్పు !

గోపా : అది తప్పు ఎందుకు అవుతుంది, దొంగతనం చేస్తే తప్పుగాని.

కోట : (ఆశ్చర్యంగా) దొంగతనమా !

అప్ప : ఏమోనబ్బా నేను నమ్మను. ఇదివరకు కోటాయి దగ్గర ఈ పాడుబుద్ధి లేదనుకుంటాను.

గుర : మీ కేం తెలుసునండి.

గోపా : ఇదివరకు ఆ బుద్ధిలేని మాటనిజమే. కాని ఇప్పుడిప్పుడే మొదలు పెట్టాడు. ఏమయ్యా ! అప్పయ్యా ! దొంగతనం తప్పా కాదా ?

అప్ప : చేస్తే తప్పే; కాదని ఎవ డంటాడు. అయినా ఏరా కోటాయి ! ఈ పాడుబుద్ధి నీకు ఎట్లా వుట్టిందిరా ?

గోపా : ఈ మధ్య కొత్తగా కూలీసంఘంలో చేరాడులే. అప్పటినుంచి సాగించాడు.

గుర : అదా ! సంగతి !

అప్ప : కూలీసంఘం పెట్టినాక దొంగతనాలు తగ్గినై అనుకున్నాం, మళ్ళీ సాగినై !

రంగ : ఇంతకీ చేసినదొంగతనం ఏమిటో చెప్పరేం !

గోపా : నారుమడి పోసినప్పుడు, ఒక మడి గోగులు కూడ చల్లించాను. చక్కగా ఎదిగినై, కూర నవనవలాడుతూ వుంది.

అప్ప : ఔను, నేనూ చూశాను.

గోపా : గోంగూర అంటే మా ఆవిడకు చాలా ఇష్టం.

కోయించుకొచ్చి పచ్చడి పెట్టిద్దాం అనుకున్నాను.

రంగ : ఊఁ.

గోపా : మొన్న పుటిక్కిని మూలెడుకూర అయితే, కోసుకు పోయింది వీడి పెళ్ళాం.

కోట : తల్లి ముండమెయ్య, పిడికెడు గోంగూర కొనక పోవటంకూడా దొంగతనమేనా !

అప్ప : ఆ కొసకెళ్ళేది, అడిగే కోసుకపోక పోయావట్రా !

కోట : ఏంటండి దొరగారూ ! మీరూ అట్టాగే అంటారు ? మొన్న మిమ్మల్ని అడిగితే మూలెడుకూర పెట్టాలమీరు.

గోంగూరకూడ అడగాలా ?

గుర : గోంగూర అయినా, దొంగతనం దొంగతనమే.

కోట : పోరా; తాగుబోతు లంజకొడక! నువ్వు చెప్పా చ్చావంట !

గుర : అరె, డొక్క చీల్చేస్తరోయ్. తాగుబోతు లంజ కొడుకునా ! రేపు కులంలో పెడతా, ఉండు నాయూలా!

గోపా : అరె, గురవాయ్ ! ముందు నువ్వు అవతలకి పోరా.

గుర : కాస్తీ పుగాకు ఇట్టా పారెయ్యండి పోతా. (గోపాల రావు విసుక్కుంటూ ఒక తుంపు గురనయ్యమీద పార వేస్తాడు.)

గుర : (కోటయ్యచేపు కొరికొరచూస్తూ) ఉండు లంజకొడక నేను లంజకొడుకునా, పల్లెలోకిరా ! నా కొడక నీ పని చెవుతా (అంటూ బయటికిపోతూ వుంటాడు).

కోట : పోరా, కుండలగోకే నాయాల !

గుర : (వెనుకకుతిరిగి) ఏంటిరా ?

అప్ప : పోరా గాబు ! (ఇటుతిరిగి) నీకు ఏమైనా పిచ్చా, కోటాయ్ !

[గురవయ్య, ఏదో అందుకోబోతాడు. గోపాలరావు అతన్ని బయటికి పొమ్మని గద్దిస్తాడు. చిత్తం, అంటూ గురవయ్య వెళ్లిపోతాడు.]

రంగ : వాళ్ళ కుటుంబం అంతా చాకిరీ, చేసేదిమీకు. మీ పొలంలో కూరకోసుకు వెళ్ళకపోతే, మరెక్కడ కోసుకు వెళతారండి గోపాలరావుగారు ?

గోపా : అదిగాదు రంగదానూ ! ఇవ్వాళ ఇది అయింది, రేపు మరొకటవుతుంది. అడగకుండా కోసుకుపోవడం దొంగతనం అంటావా ? కాదంటావా ?

అప్ప : ఇట్టాంటి వాటికి కూడ పెద్ద పంచాయితీ పెడితే, వాడు జీతం చేసినట్టే, మీరు చేయించుకున్నట్టే—కాస్త మందలిస్తే పోయేదానికి.

గోపా : అందుకనే తట్టలో కాపురం, బుట్టలోకి వచ్చింది.

రంగ : అందరూ పెద్ద కాపురాలు ఎట్టా చేస్తారులేండి !

గోపా : వాడు కోసుకు వెళ్ళితే వెళ్లాడు, బాగానేవుంది.

మల్లాయి కోసుకుపోతుంటే చూస్తూ వూరుకున్నాడు.

కోట : మీరే కోసుకోమన్నా రంటగా ?

గోపా : నీతో చెప్పినా ?

రంగ : మల్లయ్యతో చెప్పారుగా.

గోపా : నేను చెప్పినని, డెబ్బయిమంది వస్తారు. అంతేనా ఇక !

అప్ప : అట్టా ఎందుకు జరుగుతుందిలెండి. మల్లాయ్ మీ నాయన నాటినుంచి మీకు పాలేరు. ఆ కుటుంబం మీ పని ఉండగా మరొకరి పనికిపోరు.

కోట : కూర కోసుకు పొమ్మని, ఆయన మంచోడవ్వాలి ! కాదని నేను కంకోష్టపు నాయాలు ననిపించుకోవాలి ! చూడండి, నాయం.

గోపా : ఉండరా, తప్పుడు గాడిద ! అంత న్యాయం తెలిసిన వాడివి ముప్పయి బస్తాల జీతం ఎట్లా అడిగావురా ?

కోట : బువ్వ చాలదు దొరా, జీతం పెంచమన్నా. అదీ తప్పేనా ?

గోపా : ఇప్పటి దాకా సరిపోయిన బువ్వ గేపు ఎందుకు చాలదు ? ఆడింది ఆట, పాడింది పాటగావుంది మీ పని.

రంగ : కాలం పూర్వం మాదిరిగానే వుందంటారా ఇప్పుడు కూడ ?

గోపా : దానికి నేనేం చేయను !

అప్ప : చేసేది ఏముంది ? ఊళ్ళో చాలామంది రైతులు 30 బస్తాలు యిస్తానికి వొప్పకున్నారుగా, నలుగుగుతో పాటు నారాయణా.

గోపా : ఊఁ గింజలు అంతే తేరగా లేవు, కొలనడానికి.

కోట : తేరసొమ్ము నా కెందుకు. కష్టంచేసి అడుగుతున్నా.

గోపా : నువ్వు చేసే కష్టం అంతా ఇంతా !

కోట : ఎంతైనా, చేసేది నేనేగా. మీ గేమన్నా చేస్తున్నారా?

గోపా : మల్లాయిలూం? పా లేరుకు కూడా మా నాన్న ఇరవై బస్తాలుకు ఎక్కువ ఇచ్చేవాడు కాదు. నీ అందానికీ, నీ పనితీరుకీ ముప్పుయి బస్తాలు గావాలి !

రంగ : ఆ గోబ్బాల్లో పెట్టుబళ్ళూ, కల్లాలు అనేకం వుండేవి. ఇప్పుడు అవి ఏవీ లేవుగా.

అప్ప : (గోపాలరావుతో) నిజమే. కోతల్లో, కుప్ప నూరి పిళ్ళలో, మల్లాయికి అన్నంమీ ఇంట్లోనుంచే సళ్ళేది. ఆ కాలమే వేరు !

కోట : ఇప్పటికిమట్టి గోగాకుక్కుడా దొంగతనం అంటగట్టి వారు కాదుగా.

గోపా : నాలాంటి పెద్దరైతులు ముప్పుయి బస్తాలు ఇచ్చినా ఫరవాలేదు. కాని ఈ అప్పయ్యలాంటి పేద రైతులు పని ఏంకావాలి !

అప్ప : మా తిప్పలు ఆ దేవుడికి తెలియాలి !

రంగ : ఇలాంటి పేదరైతులు, తమకు ఏదోవుందని, భ్రమ పడుతున్నారు గాని, నిజంగా పేదరైతుకూ కూలివాడికీ ఏం తేడావుందండి గోపాలరావుగారు? ఈ అప్పయ్యగారినే చూడండి. పనిమంది కూలీలతో ఆ రెండు ఎకరాలు కోత కోయించు కుంటారు. తరవాత తనే కూలికి పోతూ వుంటాడు. అంతేనా, అప్పయ్యగారూ ?

అప్ప : అంతేమరి. పారచూస్తే కూలాజికం టే నా ఎక్కువ ఏముంది !

గోపా : ఇంతకీ రైతులకు తిప్పలు వచ్చినై. చివరకు కూలి వాళ్ళు రైతుల్ని దోచుకోవడానికి తయారౌతున్నారు.

రంగ : పొరపడుతున్నారు. రైతుల కోరికలన్నీ తీరాలని మా సంఘంలో కూడా తీర్మానాలుచేశాం. రైతుకు పని ముట్లు సక్రమమైన ధరకు అందించాలనీ, ఎరువులు ఇవ్వాలనీ, రుణాలు రద్దుచెయ్యాలనీ, జమిందారీ విధానాన్ని రూపుమాపాలనీ కోరుతున్నాం.

గోపా : కోరుతున్నారు. ప్రయోజనం ! ప్రభుత్వం ఇవన్నీ చెయ్యాలిగా !

రంగ : చెయ్యకపోతే పోరాడి చేయించుకుంటాం. ముందూ మీరు నిలబడండి, మీ నెనకాల మా సూటీలంతా నిలుచుంటాం.

కోట : నిలవటం ఏంటి! చావుకు జెగించి పొట్టాడతాం.

అప్ప : మీరేనా ! మేమంతా చచ్చామా ?

గోపా : ఇదీ వరస. మాట్లాడితే ప్రభుత్వంకో తన్ను లాడదాం రమ్మంటారు.

కోట : కుండలోకూడు కుండలోనే వుండాలి, బిడ్డలు దుడ్డు లల్లే వుండాలంటే ఎట్టా కుదురుతుందండి ?

అప్ప : మంచిమాట చెప్పావ్ రా అబ్బాయి !

గోపా : ఏరా కోటిగా ! ఇంతకూ నీవు పాతికబస్తాలకు ఉండనంటావ్ ?

కోట : ఉండనుండి.

గోపా : ఉండకపోతే రేపు ఈపాటికి ఇల్లు ఖాళీచెయ్యి.

కోట : ఇల్లా !

గోపా : అవును, ఇట్లే. ఎవడి తాతగాడి సొమ్ము? కూర్చుని కులుకుదాం అనుకున్నావ్.

అప్ప : ఇట్లేమిటి?

గోపా : వీడు తన పెళ్ళికి డబ్బు తీసుకువెళ్ళి నాకు ఇల్లు తాకట్టు పెట్టాడు. ఇప్పుడు వీడి కూతురుకి పెండ్లియింపబడింది. అప్ప అట్లాగే వుంది.

కోట : నాటినుంచి నేటిదాకా నేనూ నా పెళ్ళాము మీకు చాకిరి చేస్తానే వుండాం.

గోపా : అబ్బో! నీ పెళ్ళాం చేసే చాకిరీ అడుగుతావ్? “మీ దొరసాని వూళ్ళోలేదు, వచ్చిఇల్లు అలకిపొమ్మ”ని వారం రోజులనుంచి కబురు పంపుతున్నా, తిరిగి చూచిన పాపానసోలేదు.

కోట : నాకు ఒకనాడైనా చెప్పలేదేం? ఎవరితో కబురు పంపారు?

గోపా : (బిగ్గరగా) గురవాయ్?

గుర : (ప్రవేశించి) ఏంటి దొరగారు?

గోపా : వీడి పెళ్ళాన్ని ఇల్లు అలకడానికి రమ్మని చెప్ప మన్నాగా నీతో, చెప్పావుగా?

గుర : వక్క సారేంటి. నందసార్లు చెప్పా.

గోపా : ఏమి అంది?

గుర : ఓపిక లేదు పొమ్మంది.

గోపా : విన్నావుగా రంగదాసా ?

అప్ప : అమ్మాయి వూరికి ఎప్పుడెళ్ళిందండి, ఇంటిపక్క నున్న నాకే తెలియలేదు.

గోపా : మూడోమాసం, ఇదివరకు ఒకటి రెంటా సవ్వపడి వున్నానుగా, అందుకని ముందుగానే అమెరికా ఆసు ప్రికి పంపించాను

అప్ప : అట్టాగా, ఇట్టాటి ఇబ్బంది సమయాన్ని కూడ కనిపెట్టక పోతే ఎట్టాగురా కోటాయ్ ?

కోట : మా ఇబ్బంది ఏ దేముడు కనిపెట్టను. దానికి తొమ్మిది నెట్లూ నిండినై. రేపో, మాపో, ఉతకలాడే టట్టుంది.

గోపా : అట్లావుండికూడ ఇదివరకు అనేకసార్లు ఇల్లు అలికి పోయింది. ఇప్పుడు రాణీ అయిందిగాని.

మల్ల : (ప్రవేశించి) ఏంరో, కోటయ్య ! నువ్వు ఎట్టాటిపుటక పుట్టావ్ రా ?

కోట : ఏంటే ?

మల్ల : ఇంటికాడ నీ పెళ్ళాం నీలాడింది. దిక్కు మొక్కు లేదు. మా ముసలిది గోలచేస్తే నిన్ను పిలుచుకు పోదామని వచ్చా. పదరాకొంపకి. మగపిల్లాడు పుట్టాడు.

కోట : పోతన్నా దొరగారు !

మల్ల : పోయి ఏం చేత్తావ్ ? నీ మొగం. దొరగారిని అడిగి “బిరాణీ” కన్నా రొండు గూపాయలు పట్టికెల్లు.

[కోటయ్య గోపాలరావు వైపు చూస్తూ నుంచుం టాడు].

గోపా : ఇక్కడ కోళ్లు ఏరుకుతినడంలేదు రూపాయలు.

పో, పో, రేపు ఇల్లు ఖాళీచెయ్యి.

అప్ప : రేపు ఎట్లా కాళీచేస్తాడండి ! పాపం, వాడి పెళ్ళాం నీళ్లాడివుంటు.

గోపా : అంత దయగల మొనగాడివి అయితే, తీసుకుపోయి పెట్టుకో నీ ఇంట్లో. చెప్పడానికి బయలుదేరావ్ శ్రీరంగ నీతులు.

కోట : (కోపంగా) ఇంటోనుంచి లేచిపోవాలి? నేను లేవనే లేవను. నా రగతం దార పోశాను నీకు. ఇరుకున పెట్టి నా పీక పినకాలని జూస్తున్నావ్.

గుర : లేవక ఏం చేస్తావురా ? ముడ్డిమీద రెండు తన్ని తే, నువ్వు లేస్తావా, నీ తలలో జేజిలేస్తుందా.

రంగ : (కోపంగా) ఛీ నోరుముయ్, అసలు పల్లెకు తిప్పలు తెచ్చేది నీబోటి దరిదులు.

కోట : ఈడిమూలానకాదు, నేను అప్పులపాలైంది. నా పెళ్లికి మూడు పందులుంటేగాని వీలు లేదన్నాడు. “కల గల్లు”కనీ, దానికనీ, దీనికనీ మొత్తం నూటయాభై పెట్టి చ్చాడు నాచేత.

గుర : అందుకని యేమంటావురా ముండమోపి! ఇల్లు కాళీ చెయ్యనంటావా ?

గోపా : చెయ్యకపోతే, గోదావరిన్నానం చేస్తాడు.

రంగ : గోదావరి న్నానమా ! ఎందరిని పెట్టిస్తారుజ్జెల్లో ?

కోట : అందాకవస్తే అప్పుడే తేల్చుకుంటా చావో, బతుకో.

గోపా : (మండిపోతూ) పక్కలు విరగతన్నరా గురవాయ్ !
 ఈ గాడిదకొడుకుని. వీడి అమ్మామొగుడు ఎవడు అడ్డం
 వస్తాడో చూస్తాను.

గుర : ఎంతమందిని చంపుతావురా (అంటూ కోటయ్యపైకి
 నెళ్లబోతాడు)

కోట : (కర్ర సవరించుతూ) రారా, తాగుబోతు గాడిద
 కొడక !

రంగ : (గురవయ్యవైపు తిరిగి) ఖబడ్ దార్ !

గోపా : (అప్పయ్య నుద్దేశించి) అట్లా చూస్తావేమయ్యా !
 రైతుపుటక పుట్టలా నీవు.

అప్ప : (ఉద్రేకంగా) ఇట్టాగేగా మొదటినుంచి మా కొంపలు
 తీసింది. నమ్మినందుకు వాడినీ, నన్నూ కూడా ముంచావు!
 ఇంకా ఎన్నాళ్ళు జుట్టుకు జుట్టు ముడిపెడతావ్ !

రంగ : ప్రజలు కళ్లు తెరచారు. మీ ఇష్టం వచ్చినట్లు
 చిందులు దొక్కే రోజులు గతించినై.

కోట : తుమ్మితే వూడిపోయే ముక్కు ఎన్నాలదాకా నుం
 టుంది. అప్పయ్యగారూ ! రండి పోదాం.

అప్ప : ఈ దెబ్బతో తాడో పేడో తేల్చుకుందాం, ఏద,
 పోదాం.

[రంగదాసు ముందునడుస్తూ వుంటాడు. అప్పయ్య,
 కోటయ్య చెయ్యి చెయ్యి పట్టుకుని అతనిని అనుసరిస్తారు.
 అందరికంటే వెనుక మల్లయ్య నడుస్తూ వుంటాడు.]

గోపా : అరె, మల్లాయ్ !

[మల్లయ్య “నీకు ఒక సలాంబాబూ” అన్నట్లుగా
నంగి దణ్ణంపెట్టి వెళ్ళిపోతాడు.]

గోపా : పొండి గాడిదకొడుకుల్లార !

[నైరివాడిలాగా అటూ ఇటూ తిరుగుతూ వుంటాడు.
గురవయ్య తెల్ల పోయి అతనివంక చూస్తూ వుంటాడు.]

[తె ర]

సుంకర సత్యనారాయణగారి

ఇ త ర ర చ న లు

భూమికోసం (నాటకం)	1-4-0
ప్రతిఫలం (నాటికలు)	1-0-0
వీరకుంకుమ ,,	1-0-0

స్తోతరామరాజు (బుర్రకథ)	0-4-0
కష్టజీవి ,,	0-3-0
రుద్రమదేవి ,,	0-6-0

ప్రతులకు

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ

